

NIYAZI BERKES

«KURTULUS
YOLU»NU
ANLATIYOR

Statükocular

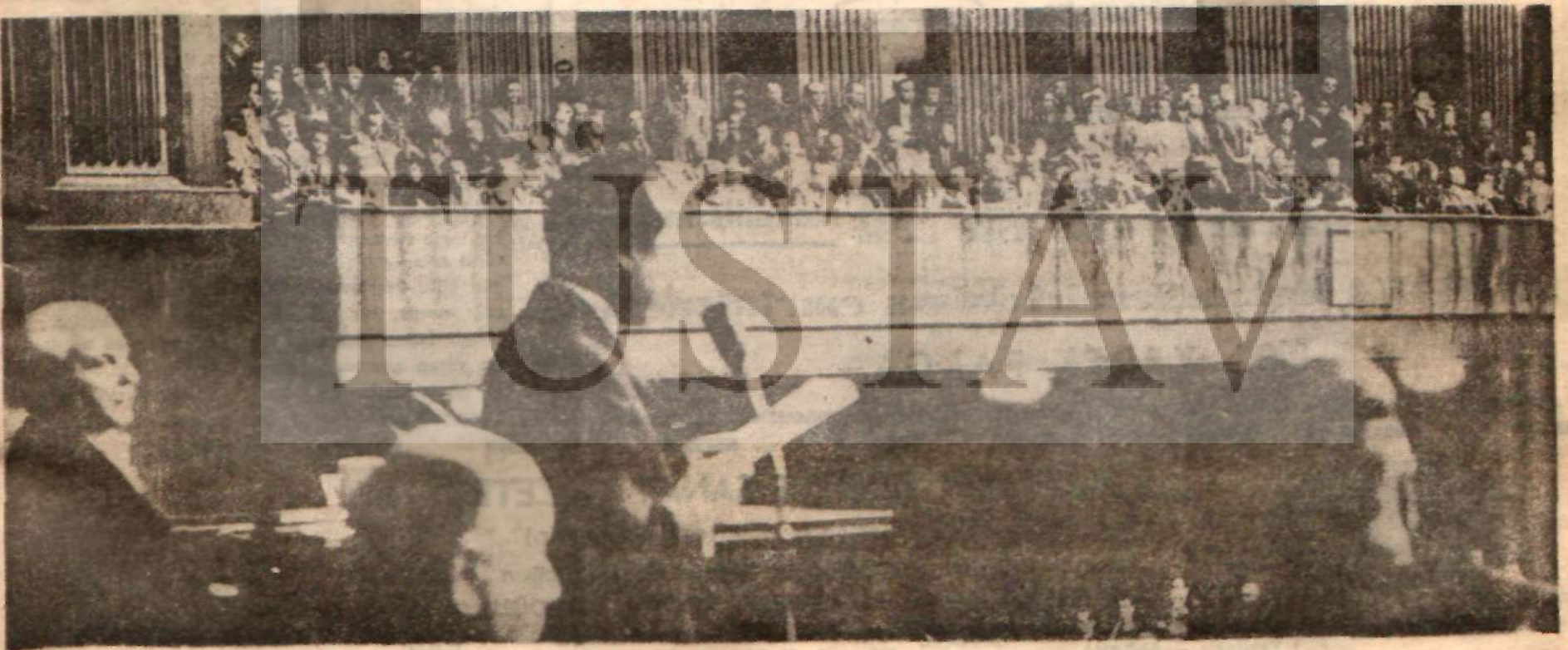
Statükoyu

Korudular!

**Genel görüşmelerde
milletvekilleri ...**

... Ve dinleyici subaylar

OKUYUCU'DAN YÖNE

İsmet paşaya açık mektup

Sayın Paşam, 16 Mart cumartesi günü saat 19 da Ankara radyosunda yaptığımız konuşmayı din ledim. Bu konuşmanızda beni en çok sevindiren kısım, bu yıl Tekel'in tütün piyasasında bir canlılık yaratıp müstahsilin yüzünü güldürülmüş ve fındık işine de devletin el atıp, vatandaşları birbir dalavere ve yalanla kandırıp malını alan egoist tüccarların elinden kurtarılması olduğunu anlattımsıdır.

Memleketimizin ihracat malları sayılıdır. Bu malları sadece menfaatini ve bire bin kazanmayı düşünen bir kaç tüccar az bir para ile müstahsilden toparlayıp binlerin açlık ve yokluk içinde çırpınmalarına hiç aldırış etmeden milyonlar kazanıyorlar. Devlet baba bunların alınmasına vavaş ya vaş el atmaya baslayınca müstahsilin yüzü gülmeye başladı. Önemli bir ihracat malı olan afyon südü iki üç yıl öncesine kadar tüccarlar tarafından toparlanıyor ve 1 kilos 30 liradan fazlasına alınıyordu; kaçakçıların da bir türlü önüne geçilemiyor. Bugün durum tamamen baskadır Afyon südü şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından müstahsilden toparlanıp kilos 90-100 liraya alınıyor. Müstahsil bu durumdan memnun.

Memleketimizde her bölgenin belli ve önemli bir mahsulü vardır. Kara deniz bölgesinin fındığı, Ege'nin tütününü, İzmir ve İncirli, Adana'nın pamuğu, Afyon'un afyon sütü, İsparta'nın gül yağı.

Koskoca Türkiye'de bir tek firmanın inhisarı altında bulunan gül yağı ele alınmaya değer bir ihracat mahlusudur. Gül yağının en önemli özelliği, memleket dahilinde sarfedilmeyişi ve tamamen ihracat malı olmasıdır. Ne yenilir, ne içilir ne de başka bir işe yarar, mecburen satılacaktır. Gül yağı çıkaran çiftçi elindeki yağı satmak için tüccarın ayaklarına kapanıp yalvarmak zorundadır. Türkiye'nin gül yağı bir tek firmanın elindedir; o da İspartalı Konuroğulları firmasıdır. Bu firmadan başka gül yağı ihracat eden firma yoktur. Müstahsilin elinden gayet düşük bir fiyatla alınan gül yağı bu firmaya milyonlar kazandırıyor. Son yıllarda gül yağının fiyatı düştü ve bir dönümecek sebze gibi de gül dikmiş olan çiftçi, bu durum karşısında gül sükmeğe başlamıştır. Memleketimizin kıymetli bir döviz kavnası olan gül yağına da devlet babanın el kopup, müstahsilin yokluğu nisbetinde semiren tüccarın inhisarından kurtarılmasını dileriz.

Hali COŞKUN
(Yaka İlkokulu Müdürü - Başmakçı - Düzce)

Tehlike karşısında insanlar

Bundan iki ay kadar evvel kasabanın deniz kenarında bulunan en büyük köyünde şöyle bir vak'a cereyan etti. Yağmurlu ve fırtınalı bir günde, bir balıkçı motörü köyün açıklarında battı. İçinde bulunan iki kişi sahile üç yüz metre mesafede bulunan küçük bir adacığa yüzmek suretiyle anadan doğma çıplak olarak çıktılar. Bu haber muhitte çabucak yayıldı. Sahil binlerce insan doldurdu. Kazazedeler fırtına dolu ve yağmur altında feryat ediyorlar ve soğuktan donmamak için boyuna kosuyorlardı. Dev dalgaların çatlakları arasında motor ve san dalla adaya gitme teşebbüsleri hiç bir netice vermedi. Motor adaya ancak eli metre yanaşabiliyor, fakat sahildeki çatlaklardan adaya ulaşamıyordu... Bu ümitsiz çalışmalar arasında saatler uzayıp gidiyor, adadaki çıplak kazazedelerin canhıraş feryatları sahildeki halkı ıstırap ve acıya boğuyordu. Nihayet gençlerden iki fedai çıktı. Bunlar sisirilmiş otomobil iç lastiklerini cankurtaran simiti gibi kullanarak denize açıldılar, korkunç dalgaların arasında kayboldular. Halk bu sefer onların hayatlarından da endişeye düştü. Bir iki saatlik amansız bir boğuşmadan

sonra fedailer adaya var- sonra Helikopter göründü, dılar. Fakat geri dönmeye cesaret edemiyerek onlar ti... Halkın sevinci hudut da adada kaldılar. Kazazedelerin sayısı dörde yük- seldi. Sonradan gidenler de asil ve insanî bir vazife uğruna hayatlarını tehlikeye attılar. Dördü birden feryat etmeye başladılar Dalgalar uçan kuşu bile kapacak kadar korkunçtu. Fırtına ve yağmur olanca şiddetle devam ediyordu. Kazazedeler boyuna sağa sola koşuyorlar. Yüreklere parçalayan bir sesle imdat istiyorlardı. Haber kasabada ve bütün civar köylerde duyuldu. Adanın bulunduğu sahile en aşağı «beş bin» kişi yığıldı... Halk fırtına ve yağmur altında sonsuz bir ferasat ve sabırla bekliyordu. Bu vah det, bu davranışma, bu birlik insanın özlerini yasar tacak mahiyetteydi. Dört kişinin felâketi «Beş bin» kisiyi bir araya getirmiş, bu muazzam kütle yekna re bir vücut halinde onların mukadderatına ortak olmuştur. Kazazedeler için ölüm mukadderdi. Fırtına, dolu, yağmur ve dondurucu soğuk altında anadan doğma çıplak olarak titiren zavallılar ölümün eşiğinde imdat feryatları ko parırken halk mateme boğuluyor, hıçkık sesleri dalgaların gürültüsüne kar mıyordu... Bütün teşebbüsler akim kalınca kay mskam vaziyeti telsizle vilâyete bildirdi ve Adana dan Helikopter istedi... Se kiz on saatlik bekletme

sonra Helikopter göründü, kurtarma faaliyetine giriş ti... Halkın sevinci hudut da adada kaldılar. Kazazedelerin sayısı dörde yük- seldi. Sonradan gidenler de asil ve insanî bir vazife uğruna hayatlarını tehlikeye attılar. Dördü birden feryat etmeye başladılar Dalgalar uçan kuşu bile kapacak kadar korkunçtu. Fırtına ve yağmur olanca şiddetle devam ediyordu. Kazazedeler boyuna sağa sola koşuyorlar. Yüreklere parçalayan bir sesle imdat istiyorlardı. Haber kasabada ve bütün civar köylerde duyuldu. Adanın bulunduğu sahile en aşağı «beş bin» kişi yığıldı... Halk fırtına ve yağmur altında sonsuz bir ferasat ve sabırla bekliyordu. Bu vah det, bu davranışma, bu birlik insanın özlerini yasar tacak mahiyetteydi. Dört kişinin felâketi «Beş bin» kisiyi bir araya getirmiş, bu muazzam kütle yekna re bir vücut halinde onların mukadderatına ortak olmuştur. Kazazedeler için ölüm mukadderdi. Fırtına, dolu, yağmur ve dondurucu soğuk altında anadan doğma çıplak olarak titiren zavallılar ölümün eşiğinde imdat feryatları ko parırken halk mateme boğuluyor, hıçkık sesleri dalgaların gürültüsüne kar mıyordu... Bütün teşebbüsler akim kalınca kay mskam vaziyeti telsizle vilâyete bildirdi ve Adana dan Helikopter istedi... Se kiz on saatlik bekletme

tesisi gün yılan ağzında bir altınla gelmiş... Her gün bu tekrarlanınca, adanın zengin olmuş ve bir gün hacca niyet etmiş. Giderken de yapacağı işi çocuğuna anlatmış... Bir gün böyle, beş gün böyle, çocuk nihayet, «amân» demiş. «Toprağın altında bir hazine var, bu yılan oradan getiriyor, onu öldürür hazineyi bulurum» demiş, ve bir gün, hazırladığı balta ile yılanın başını ezeyim derken, kuyruğunu kopartmış.

Yılan da bu garazla bir gece çocuğu öldürmüştü...

Hacıdan dönen adamcağız, yılanı haklı görmüş ve dostluğun devamı için yine ona süt vermek istemiş se de yılan «yok» demiş «Sende evlat acısı, bende de kuyruk acısı» oldukça dost olamazız.

Hafif TOPALOĞLU

Dost, acı söyler

Yaşamak, mücadelenin kendisidir. Bu gerçek sözde hakikatler ikiye ayrılır. Mes'ut varolanlar, yoksul varolanlar.

İmin kusaîr kâinatı hakikatlarla avdınlatırken hâ lâ bu gereği şöremiyen cemiyet yasatları yasayışlara, acı katarak âdeta varlıklarından ayrı kimseler olduklarını göstermektedir... Kutubun buzullarından kâşit ve kereste alan orta iklimin cemiyeti; satmak sövle dursun bir otun varlığına ihtiyac duyan toplum hakkı gübrevi yakacak olarak kullanmakta. Harap beşna kuru kafa ile zavallı havvanına boncukla medet uman ve buna benzer insanlarla, köy ve kasabalarda vazife gören aydınlara söz düşmez mi?

Hükümet kapısına inkılabı inkâr ederek gelen bir yobazın kıvafeti nasıl tecessüs uyandırırsa, vazife yapılan en izbe mahalde İmin mübet çalışmaları; bir nüve olarak, bakımsız bir havvanın üzerindeki mânâsız ilâveleri ikaz edecek cesareti yava mivan en basit bir itirafı, kaçımız yer alıyorduz?... Vazife: yapılamadığı yerde, cesaretsiz olarak hedefine atılmayan cismin, korkak pilotun durumunun ifade sildir.

Manken bir giyinişte, ro bot bir harekette; ne top rak oynar ve ne de o yer yeserir.

Emek yerini ter gözünü bulsun.

Ethem KANDAMAN

Pala Paşaya cevabım

A! Dostum:

Bu dostluğun nereden geldiğini düşünme sizi yormamak için söyleyeyim. Biz Türkler birbirimize değil olarak dostuz. Bütün başlangıçları, uvarmalar, azarlemalar, yol göstermeler, hep bu dostluktan gelir...

Bu yazma sebep te, 30 milyonun af isteğinden bahsetmektedir...

Bunu da bir fikircilikle karalayacağım...

Fakir bir adamcağuzun bir ineği varmış, bunun sü tünü satar geçirmiş; Bir gün sütü güğüme doldurcağı sırada, bir yılan de likten başını uzatmış. Bunu gören adamcağız, saba na biraz süt koyup yılanı vermiş, masal bu ya! Er-

Dünyaca Maruf

CHIRANA

Tıbbi ve dişci cihazları ile çeşitli Röntgenlerini savın doktor, diş tabibi ve hastanelere ehemmiyetle tavsiye ederiz.

- * EN ÖSTÜN KALİTE,
- * RAKİPSİZ FIAT
- * TEDİYEDE KOLAYLIK

CHIRANA mamüllerindedir

CHIRANA Bakım Servisi daima emrinizdedir

BOL YEDEK PARÇA

YÖN — 70

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın, Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğ'u. Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

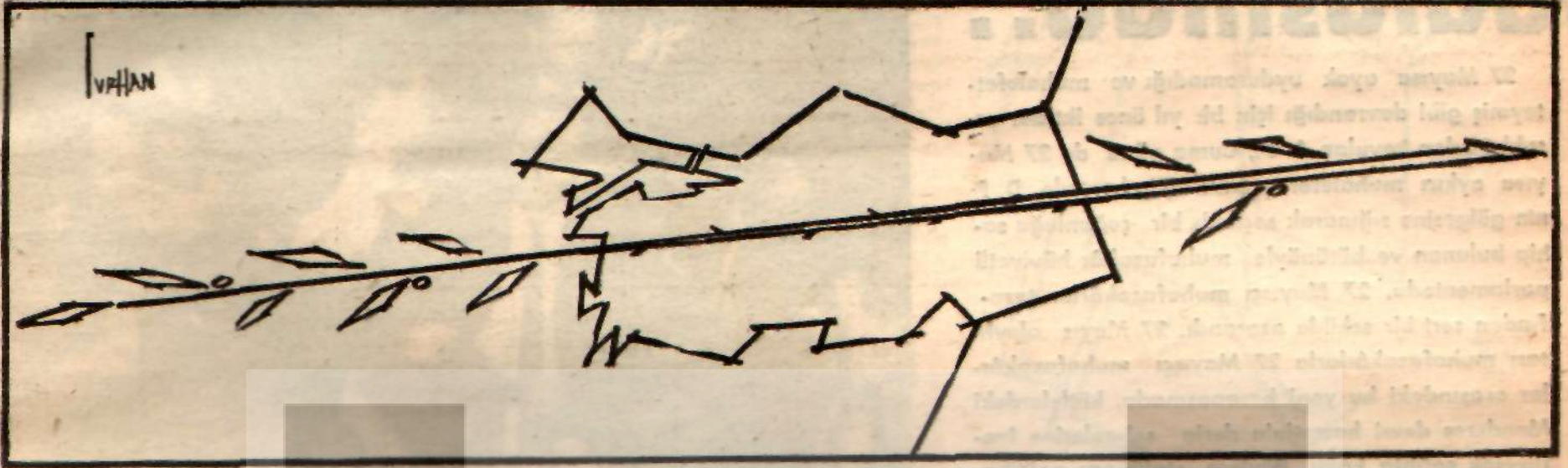
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

IDAREHANE: ZİYA GÜKALP CADDESİ
28/1 Yenisehir — ANKARA
Telefon: 17 59 89 * İstanbul Bürosu: Mollafenari
Sokağı: 32 Cağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstan bul. Tel: 22 95 70 * Dizi lip basıldığı yer:
YATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllık: (57 sayı) 50 T.L. altı aylık: (26 sayı) 25 T.L. üç aylık (13 sayı)

1953 12.50 T.L.'dir. yıl için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurı dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütünde santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarrifeye ve pazarlığı tabiidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş malar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

«YURTTA SULH CİHANDA SULH»

BAKIŞ

İKİLİ İLERLEYİŞ

Eski namam
Eski tas

Adalet Partisi gene tesbih böceği gibi toparlanıverdi. Son olayları parti içinde büyük sarsıntılar yaratmadığı söylenemez. Hele bu satırların yazıldığı sıralarda «hükümeti destekleyecek bir mutedil grup» hikâyesi gene dillerde doluşmaktadır. Ama bunun dışında, hiç şüphe edilmesin ki, büyük çoğunluğu bu parti için devam eden eski oyunların yeni numaralarını seyredeceğiz.

22 Şubat tarihini hatırlayanlar o gecenin de malûm çevrelerde yaratmış korkunun gün geçtikçe nasıl dağıldığını hatırlarlar. Alârin işareti verildiği an beyaz olan suratlar, zaman ilerledikçe yeniden yüzleşmeye yüz tutmuşlardı. 22 Şubatın gece yarısı her şeye «Evet» demek için hazır olanlar, olayla ilgili af kanununu bile reddetmeğe kalkıştılar. Hükümetin gevşekliği yüzünden adigeçen «anunun Meclise sevki birbuçuk ayı bumsuş, bu süre içinde 27 Mayıs düşmanları yalınlıklarından sıyrılarak alabildiğine azmışlardı.

Son olayların aldığı istikamet de politika hayatımızda büyük bir değişme bekleyenlere hak verecek gibidir. Davranışları ile sözleri arasında hiç bir uygunluk bulunmayan bir politikacı kalabalığının kördövişü ortasında bir âciz iktidar... Olayların ipini elinden çıkarmış ve sadece zinde kuvvetlerin tepkilerini izliyerek vakit kazanmağa çalışan bir zayıf iktidar... Ve bir Anayasa rejimi içinde 27 Mayıs karşı ihtilâli can havliyle teşkilâtlandırmağa çalışan muhalefet..

İkili
İlerleyiş

Bir şaşkınlığın içinde yuvarlanmaktayız. Meclisten aynı gün iki kanun çıkıyor:

Biri 27 Mayısın millî bayram olarak kabulü kanunu..

Öteki ise Kromit Şirketinin dolandıricılıktan arta kalan borcunu vatandaş kesesine yükleyen meşhur kanun..

Ve bu ikili durumu siyasî hayatımızın bütün kesimlerinde görmekteyiz:

Bir yandan irtica yuvaları Anadolu'nun dört bucağında ağlarını daha sıkı örüyor. Ağalar ağaçlarını perçinliyorlar. Öte yandan işçi sendikaları yavaş yavaş canlanıyor, gelişiyor..

Bir yandan Erzurum İmam ve Hatip Okulunda müsbet bilimler protesto ediliyor..

Öte yandan Üniversite gençliği gerçilerin yuvalarını darmadağın ediyor..

Bir yandan gerici müesseselerin büyük ilânları ile alabildiğine beslenen yaygın organları dal budak salıyor, ürüyor..

Öte yandan ileri düşünceli yazarlar basında ağır basmaya başlıyorlar ve Ata türkçülüğü savunan yaygın organlar gittikçe daha itibarlı, daha sağlam adımlar atıyorlar..

Bir yandan halkın karanlıkta kalmasını isteyen politika erbabı kendilerine büyük bir faaliyet sahası yaratıyorlar ve güçlerini artırıyorlar..

Öte yandan halkın aydınlanmasını isteyen gençler şimdiye kadar görülmemiş bir inatla müesseseler kurup tutturmak ve kuvvenlendirmek imkânlarını buluyorlar..

Bir yandan eski devrin sıra sıra sistimal dosyaları kapatılıyor..

Öte yandan yeni süistikimallerin hikâyeleri halkın gözleri önüne seriliyor..

Bütün bu ikili ilerleyiş tablosunu daha da uzatmak ve genişletmek mümkündür. Toplumdaki bütün ilerici ve gerici kuvvetler sanki mukadder bir karşılama ilk ravunduna hazırlanmış gibidirler. Arasına sokak gösterilerine kayan heyecanlanmalar toplumun gittikçe daha da ayrılan daha da şuurlanan iki kesiminin kuvvet denemeleridir. Doğrusu ileri kuvvetlerin bütün kıpırdanmalarını yavaş yavaş kendisine gelen bir hasta adamın davranışlarına benzetebiliriz.

Hasta
Adam

Bu çok iyi tanıdığımız deyim, bugünlerde Batı basınında yeniden dalgalan-

maktadır. Gerçekten de şu günlerde tam bir hasta adama benziyoruz. Hasta toplumu, arastra ateşi yükseldiği için sıkıyıkıyor, kumldıyor.. Kollarını oynatıyor bazan.. Bazan ayaklarını oynatıyor. Bazan derin derin nefes alıyor.. Bazan ağzından umut verici kelimeler dökülüyor.. Bazan gücünün nerelere yettiğini anlamak istemişcesine belini doğrultmuş ya çalışıyor..

Biz yürekte inaniyoruz ki bu hasta adam bir zaman sonra yataktan çıkacak ve ilk adımlarını atacaktır. Vücutta ki sağlam kuvvetlerin mikropları temizleyeceğine inaniyoruz. Hele son olaylarda zinde kuvvetlerin kenetlenivermesi inarçları tazeleyen bir temiz hava estirmişti r. Gençliğin seçtiği yol, Türkiyeyi kurtuluş götürecektir ideallerin pusulasına şaşısacak ölçülerde uygundur. Bunun içindir ki yukarıda anlatmışığımız ikili ilerleyişten sırf geri kuvvetler hesabına puvan çıkarmayı kötümserlik sayıyoruz.

Bunun yanında çok partili rejim hesabına en büyük endişeleri taşıması gereken çevrelerin ağır sorumluluklarla karşılaşmaya bulunduğu da bir hakikattir. Anayasa düzeni içinde memleketin ilerici kuvvetlerinin teşkilâtlanmasına ve güçlenmesine yardım etmek, artık her sorumlu vatandaş için kaçınılmaz bir borç haline gelmiştir. Türkiyede dengeye hâkim kuvvetlerin neyi istedikleri, hangi yolu tuttukları 27 Mayısın beri bilmeziz kaçınıcı kere oya konu? Bunların hepsine verilen müsbet cevabı, hâlâ boş gözlerle seyreden bir iktidar, memleketin demokratik düzenini kurmak için eline geçen tarihi fırsatların hepsini kaçırmış demektir.

Umutlar büsbütün
kesilmemiştir

Bütün bunlara rağmen bugün iktidara hâkim olan yetkililer büyük bir acele içinde olan biteni seyretmektedirler. Bunlardan bazı üyeler umum müdürlerle, müdürlerle şahsî çekışmelerin kaprisleri içinde yuvarlanmaktadır, bazıları muhalefetin en müfrit kanadına taş çıkartacak hizip hikâyeleri içindedirler, bazıları ellerinden geldikince bir şeyler yapmağa çalışmakta ama şahsî gayretleri atâlet içinde ve ahensiz bir iktidarı sürüklemeye yetmemektedir.

İsmet Paşa ise olayların üstüne yürümek âdeti olmadığından her zamanki gibi beklemekte, kuvvetler dengesinin karşılıklı tepkileriyle iktidarın ömrünü uzatmağa gayret etmektedir.

Bu davranış neyi halledecektir? Şimdilik — üç yıldan beri hiç bir şeyi halledememiş görünmüyor. Tersine «ikili ilerleme» daha da kesin, daha da açık, daha da sıvrı.. 27 Mayısın tutan kuvvetlerle tutmayan kuvvetlerin duygularında esâ ufak bir yumuşama olmadığı gibi. Gerek vergi politikasında, gerek yatırım politikasında servet ve sefalet farklarını yumuşatacak bir tutum alınmadığı plânlanmanın bütün yetkili uzmanlarınca ortaya konmuştur.

Biz her halde tarihi akışın değişmeyeceğine inaniyoruz. Türkiye yaşamak için muhakkak ilerici kuvvetlerin zaferini sağlamak zorundadır. Ve sağhyacaktır da.. Ama bu öyle bir zafer olmalı ki ekde edildikten sonra insanlar aldıkları sonuca bakıp Aristo gibi:

— «Zafer veya hiç..» diye mırıldanmak duygularına kapılmasınlar.

Türkiyeyi cesur, açık, medenî usullerle bir ideale sürüklemek umudu hâlâ kaybolmamıştır. Bütün kaybolan fırsatlara rağmen..

İlhan
Selçuk

27 Mayısçı muhafazakârlar Devrimci 27 Mayısı kurtarmak iddiasında..

27 Mayıs'a ayak uydurmadığı ve muhalefetmiş gibi davrandığı için bir yıl önce iktidar ortaklığından kovulan A. P., Cuma günü de 27 Mayıs'a aykırı muhalefet yapma gerekçesiyle D. P. nin gölgesine sığınarak seçilmiş bir çoğunluğa sahip bulunan ve bütünüyle muhafazakâr hüviyetli parlamentoda, 27 Mayısçı muhafazakârlar tarafından sert bir şekilde azarandı. 27 Mayıs aleyhtarı muhafazakârlarla 27 Mayısçı muhafazakârlar arasındaki bu yeni hesaplaşmada, kütlelerdeki Menderes devri hasretinin derin sebeplerine inemiyerek satıhta kaldı. Böylece, statükocu politikamiyerek satıhta kaldı. Böylece statükocu politikanın iflâsı yaklaştı.

Adalet Partisinin Mecliste yargılanmasından hemen sonra, süt dökmüş kedi rolündeki genel merkezin muhalefetine rağmen, A.P. Sam sun Teşkilâtı, bir miting tertipledi. Mitinge 10 binden fazla insan katıldı.

Halkın sıkıntılarını, her zamanki gibi, alıçmış tekerlemelelerle istismara, sahne olan miting, Meclis müzakerelerininin, A.P. saflarını sıklaştırmaktan başka bir sonuç vermediğini ortaya koydu. Zinde kuvvetlerin tepkisi karşısında, A.P. nin bazı üst kademe yöneticilerinin sinmesi, selâmeti A.P. den sıyrılmakta bulması mümkündür. Fakat bunların yerini kütlenin arzuladığı kabadayılar almakta gecikmeyecek, Menderes devri hasreti sürüp gidecektir. Kütleye D.P. devrini unutturacak halkçı bir politika ortaya konmadıkça, buhrandan kurtuluş yolu yoktur.

Samsun mitingi bunu açıkça gösterdi. Pankartlar, Menderes hasreti ve İnönü düşmanlığının ifadesiydi. «Büyük insan eser bırakır. Milleti yükseltenler, hiç bir zaman alçaltılamaz» gi-

bi dövizlerle Menderes devri hatırlatılıyor ve D.P. nin meşhur ettiği sloganlarla İnönüye çatılıyordu: «Ey paşa paşa, kız la olma paşa. Mareşale yapmanı unutmadık. Bu kaçınıcı iktidar, ne zaman doycaksın. Vatandaş iş yok, tahsildara iş çok. Zeytin 10 liraya, kaptan oturdu karaya. Ben, ben yok, milli irade var.»

Bu arada, tabii ki af sakızı da unutulmadı: «Paşaya af lâf tadır, adaleti raftadır. Affı istismar etmiyoruz, millet olarak istiyoruz». Zinde kuvvetler ise, mutad üzere kötülendi: Nevzat Tümer adlı bir hatip «Lânet olsun böyle ilericiliğe» diyordu.

Bu konuşmalardan birkaç saat önce Başbakan İnönü, Mecliste «Birkaç senede dünyanın hayretini ve takdirini çekecek bir ilerleme kaydetmişizdir... Bazı teşekküller, hafiflik ve ihtiyatsızlıklarıyla, meydana çıkan kötü niyetleriyle, bütün itibarlarını kaybetmişlerdir... Bizce memleket huzur verecek başlıca çareyi, siyasi hayatımı za istikamet veren teşekkülleri mizin sağduyusunda aramak lâzımdır. Bu genel görüşme, he-

Millet Meclisindeki genel görüşmelerde kavga...
Kıran kırana!...

pinize yeni ufuklar açmıştır... Bu buhran bir defa daha demokratik imanın zaferiyle bitmiştir... Bu görüşmelerden büyük yük bir demokratik zaferle çıkıyorsunuz.»

Görünen köy...

İnönünün bu artık alıştığımız çok iyimser söyleviyle kapanan genel görüşme tamamen YÖN'ün geçen sayısında ileri sürdüğü tahminlere uygun şekilde celeyen etti.

Başarılı bir parlamento adamı olduğunu bir defa daha ispat eden İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata, A.P. ve A.P. milletvekilleri ve senatörlerinin, Ordu ve 27 Mayıs aleyhtarı davranışlarını delilleriyle ortaya döktü. Ordunun görüşünü dile getiren Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar da, Bekata'yı tamamladı. Fakat bu deliller, bilinmeyen şeyler değildi. ve çoğu gazete sütunlarında önceden yayınlanmıştı. Hükmet ve savcılar, Ordu ve 27 Mayıs aleyhinde bu davranışlara, o tarihlerde seyirci kalmışlar, bunların suç olduğunu nedense şimdi hatırlamışlardı... Bu sebeple, hükümet ifşaati beklenen te siri yaratmadı. Parti organlarından Zafer gazetesinin bile, «tulûat kumpanyasının ifişi» diye bahsettiği A.P. sözcüsü Tahsin Demiray'ın konuşması çok daha tesirli oldu: «30 günde kurulan partinin hâli böyle olur» diyen Demiray, A.P. aleyhinde en kuvvetli konuşmayı yaptı. Demirayın bu beklenmedik tulûat gösterisinden sonra çöken milletvekillerini kuvvetlendirmek ve partinin itibarını kurtarmak işi Gökhan Evliyaoğluna düştü. Evliyaoğlu, bu görevi başarıyla yürüterek, partinin yıldızı hâline geldi ve yediği dayakla da parti içi durumunu kuvvetlendirdi. Evliyaoğlu, «Bir parti grubu adına Adalet Partisi, D.P. nin devamı olmak gayretiyle itham edildi. Halbuki bugünkü koalisyon Başbakan yardımcısı Ekrem Alican, vaktiyle Yüksel Menderes ile kolkola resimler çekti.

mişti. Bugünün İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, Anayasanın oylanması sırasında, kırmızı oylar da beyaz oylar kadar şerefli, de mişti. Bölükbaşının seçim gayretleri de ortadaydı. Neden bunlar unutuluyor da, sadece A.P. suçlu görülüyor, sadece A.P. ye çatılıyor. İnsan parti değiştirir veya hükümet safına geçerse, karakter mi değiştirir, samimi yet mi kazanır?» diyordu.

Evliyaoğluna hiç değilse bu bakımdan hak vermek lâzımdır. Bayara Parti Genel Sekreterinden ve Senato ve Millet Meclisi Grup Başkanlarından kurulu resmi bir heyet gönderen Yüksel Menderesli Y.T.P. mâsum, tek suçlu ise A.P. dir tezi, savcı rolündeki hükümet-

tin iddianâmesinin değerini çok düşürdü.

Yarım gerçeklerle ortaya çıkış, sadece siyasi bir manevranın bahis konusu olduğu itibarı yaratarak, dâvâyı zayıflattı.

Evliyaoğlunun konuşmaları, suçlu sessizliği içindeki A.P. grubunu kendine getirdi ve cesaretlendirdi. Evliyaoğlu, gençliğe «Sürü» diyor ve «iki şehrin iki caddesinde olaylar başka bir şekilde, diğer şehirlerimizde ise, bunun tam aksi istikametinde tezahür edebilir» sözleriyle de karşı ihtilâl tahriklerine devam ediyordu. A.P. saflarında geniş tasvip gören bu sözler, huyunun huyundan kolay kolay vazgeçmeyeceğini göstermektedir.

DURUM

Millet Meclisindeki genel görüşmeler sırasında içinde bulunduğumuz buhranın gerçek sebeplerini CKMP sözcüsü Mustafa Kepir, şöyle dile getirdi:

«Acı gerçek odur ki, bugün 20 milyon Türk, 40 ilâ 50 bin muhtarlık hâlinde uçsuz bucaksız Anadolu topraklarını da âdeta kaybolmuştur. Yolsuz, vasıtasız, muhaberesiz ve binnetice birbirinden ve dünyadan habersiz bu milyonluk kitleler kendi kaderlerine terkedilmiş, kifafı nefse ve idâmei hayata tevekkülle gayret harcamaktadırlar. Bütün Türk aydınlarına hicap vermesi gereken bir iptidailik ve yoksulluk içinde bocalamaktadırlar. Ehemmiyetlice bir kısmı kazma ile keven söküp bu suretle elde ettiği toprağı gene kazma ile arpa ekerek bir günlük rızık peşinde koşmaktadırlar. Hayat seviyesi biraz daha yüksek olanları da dahil, cümlesi korkunç bir manevî karanlığın dehlizlerinde, münevverlerin alâkasını kanı ve canı pahasına müdafaa ve muhafaza ettiği memleket idârecilerinin namuslu kılavuzluğunu beklemektedir. Biz ne yapıyoruz, arkadaşlar? Bu mazlum ve bu mazlum kitleyi kör nefsimizin, hasis menfaatlerimiz, bir türlü tatmin edilmeyen ihtiraslarımızın ve hiç sönmeyen kinimizin üretme ve üretilme alanı olarak kullanmaktan çekinmiyoruz.

Vatanseverlik bu mudur? Millet ve memleket severlik bu mudur? Atatürk ilkelerine bağlılık bu mudur?»

Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar
Ordunun görüşünü açıkladı

Şimdi ne olacak?

Hükümet, ciddi hiç bir tedbirle ortaya çıkmamaktadır. Dü kûmetin tedbiri, kanunları daha sıkı şekilde uygulamaktan ibârettir. Bu sebeple, Bakanların konuşmaları ihbar sayılarak, bazı ateşli A.P. milletvekilleri hakkında savcılar takibata geçecek ve bunların dokunulmazlıklarının kaldırılması istenecektir. Mesele Meclise gelinceye kadar, hava yumuşarsa, dokunulmazlığı kaldırma tehditlerinin lafta kalacağı aşikârdır. Her hâl ükürde A.P. kalacaktır. İnönü, bundan sonra da uslu durmazsa, A.P. nin kapatılması için Anayasa Mahkemesine gidileceğini imâ ederek, A.P. nin kalacağını belirtmiştir. A.P. uslanacak mıdır? İnönü, son olayların A.P. nin itibarını kırdığı, dolayısıyla seçim şansını azalttığı inancındadır. İnönü, kapanış konuşmasında, «sözlerinin bir hayale değil, bir gerçek teşhise dayandığını anlamak için son 15 günün hâdiselerinden sonra memleketi hâkim olan havaya bakmak kâfidir. Bazı kimseler ve bazı teşekküller, hafiflik ve ihtiyatsızlıklarıyla, meydana çıkan kötü niyetleriyle, bütün itibarlarını kaybetmişlerdir. Bu na mukabil doğrunun ve iyinin peşinde olanlar tahmin edilmeyecek güç kazanmışlardır» diyordu.

Bu iyimserliğe katılmak güçtür. Samsun mitingi ve vatan sahindeki nabız yoklamaları bunun aksini göstermektedir. Kütlelere Menderes devrinin hasretini unutturacak bir yeni gidişten korkulduğuna göre, bunun başka türlü olmasına da imkân yoktur. Sadece varlıklı kimseler ve imtiyazlı durumlarını devam ettirmek isteyen A.P. üst tabakalarında ki bir avuç insan, zinde kuvvetlerin bir müdahalesinin ya ratabileceği rizikolardan ürkererek, AP. den uzaklaşmışlardır. Yalnız bu çevreler, 1957-60 devresinde çok giddetli bir muhalefet yapan C.H.P. den de korkarak kaçmışlar ve hatâ daha kârlı ve emniyetli buldukları Vatan Cephesi saflarına katılmışlardır. İnönü, o tarihlerde, bunlar hakkında, «Vaziyeti bahane ederek daha geniş kazanç peşinde koşanların hareketini tahlile lüzumu yoktur. Onlar, beğendiklerini yapsınlar. Ama hareketlerinin kendilerine daha fazla kazanç değil, sadece dert sağlayacağına göreceklere, ticaret hayatında kumar oynamanın âkibetlerine en kısa zamanda katılan mak zorunda kalacaklardır. Bu husustaki kararımızın değişmez mahiyetini burada belirtmek isterim» diyordu.

A.P. den kaçanlar, 1960 dan önce C.H.P. den kaçanlardı. C.H.P. ise o tarihlerde en kuvvetli günlerini yaşıyordu. Bu kaçanlar, kütlelerdeki huzursuzluğu kaldırmaz ve bu huzursuzluğu istismar edenlerin kuvvetini azaltmaz. Esasen vurgun devri hasretlerinin sinikli ve kaçışıdır.

Cumhuriyet'te Evet Güreşinde bu durumu iyi bir şekilde ortaya koymaktadır: «Görülecektir ki, bütün bu gurültüler, A.P. tekliflerinde ümit edilen değil, ümit edilmeyen etkiler yaparak, bu cephenin safları etkilerinden daha fazla sıkışacak, dışmanlık hâleri daha da artacaktır. A.P. den birkaç aklı başında kişiyi kopması da bu hususta, bu gidişi değiştiremez. Ancak, gerçek olarak, ortada duran gerçek hâlatlar veya kurşun mermiler sayesinde Adalet Partisine bağlanmış bir büyük kütlelerin tutumu tavip edip et

Emri hazır!...

Adalet Partisinin işte o cephesinden bir maruf kişi, gençliğe:

— Sürü!... demiş.

Anladık demiş... Ama maazallah gençlik kırk yıl da bir bu zatın sözünü tutar da sürümeğe kalkarsa kimi ve nasıl sürür? On dan haberi var mı?

memesi meselesidir. Görünüş odur ki, artık kütleyi yöneten parti teşkilâtı, çoğunlukla aklı başında olan A.P. lilerin değil, 27 Mayıs, Anayasasının temel anlayışına karşı olanların arkasındadır veya bu anlayışa getirilmiştir.

Evet, kütleler bu anlayışa getirilmiştir ve bu anlayıştan ancak yüzde yüz halkçı bir iktisadi ve sosyal politika sayesinde kurtarılabilirler. Ama ne var ki iktidar, dün İnönünün fazla kazanç peşinde koşmakla suçlandırıp, bunun âkibetlerine en kısa zamanda katılacaklarını, «değişmez bir karar» hâlinde açıkladığı mutlu azınlık

Başbakan İnönü, Meclis'te Bektaş'ı dinliyor
«İddianame yayıf.»

ın politikasını yapmaktadır. Mutlu azınlığın yararına bir politikanın ise halkçı olabilemesine imkân yoktur. Bu sebeple, kütlelerin Menderes devri hasretini çekilinde ortaya çıkan doruk sosyal buhran, bütün siyasi tezahürleriyle birlikte sürüp gitmekte ve 27 Mayıs devam etmektedir.

Brükselde başarısızlığa uğradık

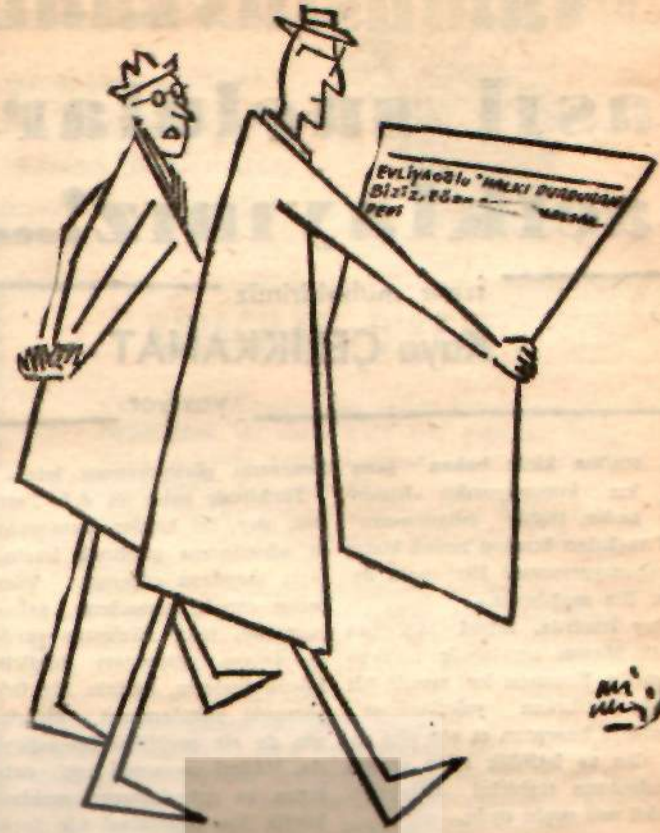
Müşterek Pazar Bakanlar Kurulunun bu hafta başında Brükselde yaptığı toplantı, Prof. Besim Üstünel'in yardım konusundaki görüşlerine tamamen hak verdirecek şekilde geçti: Altılar, Almanya hariç Türkiye'ye önemli bir miktarda yardım yapmaya kat'iyen niyetli değildir. Bu sebeple, konsorsiyumda Sam Amca ve Hans Amcadan gayri Batılı amcalarımızın yardımlarının sembolik mahiyette kalacağını şimdiden söyleyebiliriz. Son toplantıya dair güvenilir Batı gazetelerinde çıkan haberler bunu açıkça gösteriyor.

Brüksel'de Altılar, 5 yıllık ha

zırlık devresi zarfında Türki yeye yardım işini ele aldılar. Mesele Altıların konsorsiyuma, bunun dışında bir iştirâki olmayacağı için son derece önemliydi.

Toplantıda, Alman görüşü ile Almanlara karşı olan görüş çarpıştı. Alman temsilcisi, Türkiyenin geniş çapta yardımı muhtaç olduğunu, bu memleketin Yunanistan'dan çok kötü iktisadi durumunda bulunduğunu, Yunanistanla Türkiye'yi mukayese etmekten kaçınmak gerektiğini belirtti. Ama öteki bakanlar, Yunanistan'a verilen miktardan fazlasına yanaşmak niyetinde değildi. Hollandalı Bakan Lohr, «Hazırlık devresi için 125 milyon dolar verelim. Hazırlık devresi uzarsa 25 milyon dolar daha veriz» diyordu. Hazırlık devresi 5 yıl olduğuna göre, Altıların yıllık ortalama yardımı 25 milyon doları aşmıyacaktı. Bu çok önemsiz bir rakamdır.

İtalyan delegesi ise, 125 milyon dolar fikrini benimsiyor ve «150 yi Hükümetim asla aşmaz» diyordu. Fransız Dışişleri Bakanı da, «150 milyon dolar yeter» diyordu. Ona göre, Türkiye'nin dertleri Yunanistan'dan çok büyüktü. Ama Altılar, bu yardımı Parlamento larından geçirmek zorunda ol

— TEVEKELİ İLERLEYEMİYORUZ...

duklarını unutmamalıydı. Parliamentolar, hiç şüphe edilmesin, büyük çapta yardımı asla rıza göstermeyeceklerdir. Böylece, Alman temsilcisi yalnız kaldı ve yardımın toplam miktarı üzerinde anlaşamayan Altılar, ciddi hiç bir karar almadan dağıldılar. Zira yardımın miktarı bilinmeden nasıl paylaşılacağını tesbit etmek imkânsızdı. Mali mesele gözülmeden ise, belli başlı ihraç mallarımıza bazı tãvizler tanıyacak olan ticari anlaşmaya geçmeye Altılar yanaşmıyordu. Altıların Bakanlar Kurulu, yeniden 7-8 Mayıs'ta toplanacak ve bu konuda bir karar almaya çalışacaktır. Durum çok ümitli görünmüyor. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in İtalya seyahatının, parlak dostluk nutukları çekmekten öteye gitmediği böylece anlaşılabilir. Fakat ümit yine de iki taraflı siyasi temaslarda, Türk Hariciyesi, iş paraya gelince akrabalıkların unutan Batılı amcalarımıza kesenin ağzını açturmak için eskiden olduğu gibi «Biz, Batının en imanlı savunucularıyız. NATO'nun Doğu kalesiyiz. NATO için yüz binlerce asker besliyoruz. Bütçemizin dörtte birini savunma ya harcıyoruz» şeklinde dil dökecekler.

S. K. D.'nin İstanbul ve Diyarbakır şubesi açıldı

Sosyalist Kültür Derneğinin İstanbul ve Diyarbakır şubeleri kuruldu. S.K.D. Diyarbakır şubesinin açılışında Profesör Sadun Arsen, «Günümüzün gerçekleri ve sosyalizm» konulu bir konferans verdi, dinleyicilerin sorularını cevaplandırdı.

S.K.D. İstanbul şubesinin mütegebis heyeti de bu haftanın başında teşekkül etti, vilâyete resmi müracaat yaptı. İstanbul mütegebis heyetinde Avukat Nihat Türel (Başkan), Eski Başbakanlık Müsteşarı Necip San (Teşkilatlanma ve koordinasyon), Asaf Ertekin (Sekreter) görev aldılar.

TOPRAK REFORMU NE ÂLEMDE ?

Çavir Oral'ın tasarısı beşenilmedi. Yeni Bakan Mehmet İsmen, eskisini rötüğe tâbi tutarak, yeni bir Toprak Kanunu Tasarısı hazırladı. İsmen tasarısı şimdi, büyük bir gizlilik içinde, bakanlıklarca inceleniyor.

Yeni tasarısı eskisine nazaran bazı ileri hükümler taşıyor:

1) Arazi islimlak edilecek şahıslara bırakılan arazi miktarı daraltılmıştır. Ancak mer'a olarak kullanılmaya elverişli arazide azami genişlik 5 bin dönüme indirilmiştir. Ekinin elverişli arazide azami genişlik 2 bin dönümdür. Birinci sınıf arazide ise, azami hudut 250 dönüme kadar inmektedir.

2) Tasarıya, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak yeni hükümler konmuştur.

3) Kamulaştırılan arazide, ağaların elindeki takdir komisyonlarının çok yüksek bedeller biçmesini önlemek için, bir ezami fiyat listesi tasarıya eklenmiştir. Komisyonlar, bu fiyatın üstüne çıkamıyacaktır.

4) Anayasasının yürürlüğe girdiği tarihten sonraki temlikler, müteber değildir.

5) Gerici toprak reformu mahkemeleri kurulacaktır.

Oral tasarısına göre, bütün bunlar ileri hükümler. Fakat yeni tasarısı da, gittikçe artan toprak sıkıntısına çare bulacak nitelikte değil. Reform bölge bölge ve çok yavaş uygulanacak. Hedef, topraksız biran önce toprak sahibi yapmaktan çok, mevcut tarım yapısını değiştirmede için zengin daha zengin edecek tarım reformunu gerçekleştirmek. Esasen kalkınma planı da, 5 yıllık bir devre zarfında, toprak reformu için 50 milyon liralık bütçe öngörüyor. İstimlak bedelleri bakımından bir ödenek yok. Anayasasının «Gerçek değer» hükmü de, toprak reformunu önleyen büyük bir engel.

Bu durumda, kâğıt üzerinde nisbeten ileri toprak kanunları hazırlansa bile, topraksız köylü toprağa daha uzun zaman kavuşamayacak.

SOSYALİZME GİDEN YOLLAR

Sosyalizmanden önce ATATÜRKÇÜLÜK

Doğan Avcioğlu

Sosyalist ideal

Sosyalizm tektir ve bellidir. Bütün sosyalistler, insanların hürriyet, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin ışığında en iyi şekilde yaşamalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine imkân verecek bir toplum düzeni kurma çabası içindedir. Bu hedefe, sınıfsız bir toplum düzeninin gerçekleştirilmesiyle, erişilebileceğine inanırlar. Hepsî sınıflaşmaya ve insanın insan tarafından sömürülmesine yol açan kapitalizme karşıdır. Sosyalist düzende, üretim araçları topluma aittir. Üretim sevk ve idaresi, dağıtım toplum tarafından yapılır. Üretim amacı, insanların hayat seviyesinin devamlı olarak yükselmesidir.

Bunun aksini düşünenler ve istihsal seviyesinin yükselmesi sayesinde sosyal adalete nisbeten yer veren bir kapitalist sistemle yetinenler, sosyalist sayılamazlar. Yeryüzünde şu veya bu çeşit sosyalizmler mevcut değildir. Sosyalizm tektir ve ne olduğu bellidir.

Bununla beraber, çeşitli sosyalizmlerden söz edilmektedir. Batı sosyalizmi, Doğu sosyalizmi, az gelişmiş ülkeler sosyalizmi, Arap sosyalizmi gibi deyimler, bütün dünyada olduğu gibi YÖN'de de sık sık kullanılmakta, bu yüzden çeşitli sosyalizmler mevcutmuş gibi bir intiba uyandırmaktadır.

Bu vuzuhsuzluk, tek ve belli olan sosyalist düzene varış yollarının çeşitliliğinden doğmaktadır. Farklı iktisadi seviyeye, farklı tarihi gelişmeye ve farklı milletlerarası şartlara sahip ülkeler, mecburen az veya çok farklı yollardan müsterek sosyalist hedefe doğru ilerlemektedirler. Çeşitlilik intibasının sebebi budur. Esasen sosyalist bir toplum düzeni, istihsal seviyesi çok yüksek ülkelerde dahi, bütün şumulüyle henüz kurulmuş değildir. Hiç bir ülke sosyalizmin dört başı mamur şekilde gerçekleştirilmesine imkân verecek bir istihsal seviyesine daha ulaşmamıştır. Adına sosyalist denen ülkeler bile, henüz yarı yoldadır.

Batıda Sosyalizm

Önce Batı ülkelerini ele alalım: Meselâ İsveç ve Norveç gibi gıpta ile baktığımız İskandinav memleketleri bile, sınıflar arasında engellerin azalmasına, gelir dağılımında nisbi bir adaletin sağlanmasına, fırsat eşitliğine hayli yaklaşılmasına ve emekçilerin iktidarı ele geçirecek bir güce erişmesine rağmen, aslında kapitalist sistemi imkân nisbetinde insanileştirmekten öteye gitmemişlerdir. Bu ufak ülkeler, sosyalist bir ekonomi ve sınıfsız bir toplum düzeni kurmak şöyle dursun, hızlı ve plânlı kalkınma davasını dahi taminikâr şekilde çözmüş değillerdir. Milletlerarası kapitalist sisteme dâhil bulunan ve bu sistemden az gelişmiş ülkelerin aleyhine olarak faydalanan bu ufak memleketlerin tek başlarına sosyalizme geçmesi elbette ki imkânsızdır. Fakat bu imrendiğimiz ülkeler, daha adil bir toplum düzenine bir an önce ulaşmak için gerekli hız ve devamlı istihsal artışı yollarını bile bulunmuş olmaktan uzaktır. Bu ülkeler, bir hayli israfçı, çok yavaş ve dalgah bir iktisadi gelişme için dedirler. İktidardaki sosyalistler, çok geniş bir özel sektöre sahip ekonominin iyi işlenmesini sağlamaktan öteye tedbirler düşünmemektedirler. İngilterede de Sosyalist İşçi Partisi iktidarda iken, kapitalist sistemi islah ile yetinmiştir. Halen Batı ülkelerinde de Sosyalist Partiler, derhâl sosyalizmin

kurulmasına girişmekten çok, devlet müdahalesinin ve kamu kesiminin genişlemesiyle, büyük çapta iktisadi buhranları ve işsizliği atlattırmışa benzeyen kapitalist sistemin islah yollarını aramaktadırlar.

Kapitalist gelişmenin ileri safhalarında, sosyal sınıflarda çeşitliliğin artması, «Tertiaire» ismi verilen hizmetler sektörünün devamlı genişlemesiyle işçi sınıfından farklı yaşayış ve zihniyete sahip, fakat sayıca onları aşmaya namzet bir «kriyatvılar» sınıfının ortaya çıkması ve bunların yanı sıra, siyasi karar organlarında işçi sınıfının oldukça geniş ölçüde temsil edilmesi, kısmen az gelişmiş ülkelerin sömürülmesine dayanan yüksekçe bir istihsal seviyesine erişilmesi ve sosyal reformlar yoluyla işçi sınıfının bu refahtan bir de receye kadar faydalanması gibi sebepler yüzünden işçi sınıfının eski mücadelecî hüviyetini kaybetmesi ve moda tâbiriyile az çok burjuvalaşması, Batı sosyalistlerinin hızını kesmiş ve onları hemen sosyalizmi gerçekleştirmek davasından çok, kapitalizmin iyi ve insanî şekilde işlemesini sağlayacak islahat tedbirlerini araştırmaya yönelmiştir. Batıda sosyalistlerin, üretim araçlarının geniş çapta millileştirilmesinde kaçınıp, özel sektörün ağır bastığı bir ekonomiyi planlanmasına ve vergi reformlarına önem vermelerinin temel sebepleri bunlar olsa gerektir. Halbuki İkinci Dünya Savaşından önce, ister ihtilâl, ister seçen yoluyla seçsin, ister Marksist olsun ister olmasın, sosyalist partileri, kuvvetli bir işçi sınıfına ve ileri bir sanayiye sahip Batıda, kapitalizmin tasfiyesi ve sosyalizmin süz'atle gerçekleştirilmesi davası peşindeydiler. Bugün şartlar değişmiş, sosyalizmin hızı yavaşlamıştır. Bir bocalama devresinden sonra, Batı sosyalistleri hâlen yeni şartlara intibak yollarını aramaktadırlar. Bununla beraber, Batı sosyalistlerinin hedefi bütün sosyalistler gibi, sınıfsız toplum düzenini kurmaaktır. Dünya çapında beklenmedik olaylar olmasa, sanayileşmenin ileri bir safhasına varılmış olması ve burjuvazinin yerini rahatça doldurabilecek güçlü ve tecrübeli bir işçi sınıfının mevcudiyeti sayesinde sosyalizmin maddî temellerine sahip bulunan Batı ülkelerinde sosyalizm, hürriyetçi yollardan tedricî islahat tedbirleriyle gerçekleştirileceği benzetilmektedir.

Batı sosyalistlerinin kısa vadede önemli hedefi, Batı kapitalizminin iki büyük kusurunu düzeltmeye yönelmiştir: 1) Doğu Bloku memleketleri, yüzde 8-10 oranında bir kalkınma hızı sağlarken, kapitalist ülkelerin yüzde 2-4 oranında aşamamaları ve iktisadi dalgalanmalardan kurtulamamaları, dünya rekabetinde Batının geride kalmasına yol açmaktadır. 2) Batının kalkınmasını gerçekleştiren kapitalist sistem, az gelişmiş ülkelerde tam bir fiyaskoya uğramış, dış yardımlara rağmen, bu ülkelerin sömürülmesi devam etmiştir. Sosyalistler, devlet müdahalesini arttırarak, yumuşak plânlama usullerine başvurarak, dünya ham maddeler pazarlarını organize ederek, az gelişmiş ülkelere para ve teknik yardım arttırarak, bugünkü kapitalizmin bu iki temel arzısını giderme çâreleri araştırmaktadırlar.

Sovyet denemesi

Sovyetler Birliği ise, henüz yeteri kadar gelişmemiş bir kapitalizmi, temin ve Trotsky'nin «araksız ihtilâl» teorisine uygun şekilde tasfiye ederek, burjuvazinin yerini alan işçi sınıfı diktatörlüğü vasıta-

sıyla sosyalizmi derhâl kurma yolunu seçmiştir. Deneme, hızlı kalkınmayı sağlamak bakımından başarılıdır. Tarihin tanıdığı en zalim diktatörlerden biri olan Stalin'in demir pençesi altında, insafsız, kanlı ve yüksek mâliyetli bir deneme pahasına Sovyetler Birliği, bir nesil içinde kalkınma davasını çözmüş ve iktisadi alanda dünyanın ikinci devleti hâline gelmiştir. Kapitalist ülkelerle mukayese edilince, kat kat yüksek bir kalkınma hızına sahip bulunan Sovyetler Birliği, şimdi Amerikayı geçme davası peşindedir. Fakat istihsal seviyesi bakımından henüz tam bir bolluk devresine ulaşamayan ve tarım sektöründe başarısızlıklara uğrayan bu memleket de, son yıllarda atılan bazı liberal adımlara rağmen, son derece merkezîyetçi ve teferruatlı bir plânın boğuculuğundan, ve yeni bir sınıf yaratmaya istidatlı olan bürokrasinin istibdadından tamamen kurtulamamış, üretimin sevk ve idaresiyle dağıtımın kütlelerce yürütülmesini sağlayacak taminikâr bir çözüm yolunu henüz bulamamıştır. Başka bir ifadeyle, kapitalizmi tamamen tasfiye eden Sovyetler Birliği, en geniş anlamıyla hürriyetçi ve insanî olan sosyalist demokrasiyi bütün şumulüyle gerçekleştirmiş değildir. Sovyetler Birliği, rejimi insanileştirerek, hürriyetleri genişleterek ve üretimin yürütülmesi ve dağıtımında kütlelerin tam söz sâhibi olmasını sağlayarak, sosyalizme ulaşabilecektir.

Az gelişmiş ülkelerde Sosyalizm

Bugün sosyalizm sözü, en çok sömür geliklen yeni kurtularak, bağımsızlıklarına kavuşmuş genç devletlerde işitilmektedir. Zayıf ve tecrübesiz bir işçi sınıfına ve ilkel bir tarıma dayanmaları dolayısıyla, sosyalizmi gerçekleştirmek bakımından en elverişsiz şartlara sahip olan bu memleketler, tek kurtuluş ümitlerini sosyalizme bağlamışlardır. İkel Afrikada, sosyalist olmadığını söyleyen politikacıların sivrilmeye şansı yok gibidir. Bizdekiler nasîl müsülmanlık tasarlarsa, Afrikalı politikacılar da öyle sosyalistlik taslar. Orta Doğuda da feodal rejimleri deviren her yeni askeri hareket, Radyoda sosyalist olduğunu ilân ederek işe başlamaktadır. Kast düzenini tülen tasfiye ederek, paryaları bile henüz eşit hakkı vatandaş hâline getirmeyi başaramayan Nehru'nun Hindistanı sosyalistlik etiketini iftiharla taşır. Üç bin adalı, dağınık ve asayişsiz Endonezyada, bol masraflı seyahatleri ve gezdiği ülkelerin kadınlarmaya duyduğu alâka ile tanıdığımız Sokarno, sosyalizm lafını ağızdan düşürmez.

Bu ülkelerin çoğu, siyasi bağımsızlıklarını kazanmakla beraber, dünya kapitalizmine tâbi durumdan tamamen kurtulamamışlardır. İktisadi bağımsızlık olmadıkça siyasi bağımsızlığın fazla bir değeri ifade etmediğini ve kapitalizmin fakirliğe ve adaletsizliğe çâre bulamadığını gören bu ülkeler, Sovyet veya Küba tipi bir sosyalizme gitmemekle beraber, güçleri elverdiği ölçüde kapitalizmden uzaklaşmakta ve kapitalizmin dışında çözüm yolları aramaktadırlar. Kapitalizme hasım bir Sosyalist Bloğunun mevcudiyeti ve yardım elini uzatması, tarafsız bir dış politikayı seçen genç devletlerin, milletlerarası kapitalizmin nüfuzundan nisbeten sıyrılmalarını ve kapitalist olmayan çözüm yollarına yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle biraz aceleci olarak sosyalizm ismini veren genç ülkeler, İngiliz Güyan'ından ve Hindistanda olduğu gibi hürriyetçi ve Parlamenter yollarla, Birmanya ve Orta Doğu

da görüldüğü gibi askeri idarelerle, Altkada rastlandığı gibi sivil, fakat otoriter rejimlerle, kapitalist olmayan bir kalkınmaya ve demokratik reformları gerçekleştirme çabasındadırlar. Hedef, kapitalist gelişme safhasını atlayarak ilkel bir kapitalizmden sosyalizme geçmektir.

Marksizmin yeri yok

Dünya sosyalistleri için, İkinci Dünya Savaşı yıllarına gelene kadar, kapitalist gelişme safhasını atlayarak sosyalizme ulaşmaya kalkışmak, davaya büyük bir ihanettir. Onlara göre sosyalizm yolu, kapitalist gelişmeden geçerdi ve sosyalizmi ancak ilkel kapitalist ülkeler gerçekleştirebilirlerdi.

Kapitalizmin gelişme kanunlarını tanıyan Marx, üretim ilişkileriyle mülkiyet ilişkileri arasındaki çelişme keskinleşmeden sosyalizm olmaz, diyordu. Bu çelişmelerin keskinleşmesi ise, kapitalist gelişme sayesinde, büyük sanayinin ve kuvvetli bir işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla mümkündür. Kapitalist gelişmeyi tanımayanlar, ancak Fransız ihtilâli tarzında Burjuva ihtilâli ümit edebilirlerdi. Nitekim Sovyetler Birliğinin, ileri bir kapitalist gelişme safhasını beklemeden, sosyalizmi kurması, kalkışması karşısında, İkinci Enternasyonalin resmî teorisini Kautsky, «Bolşev-

lik çıkamazda» adlı, 1931 tarihini taşıyan bir rinde, Rusya için, sapık sıçrama politikasını terkederek, burjuva demokrasinin dönmevi ve devletleştirilen sanayiyi teşebbüse devretmeyi ısrarla tavsiye ediyordu. O tarihlerde en azlı Marksistler, az gelişmiş ülkeler için sanayi alanında ateşli özel teşebbüs savunucuları idiler. Bu düşünce, Batının tarihi gelişme sürecine uygundur. Batıda son yüz yılların sosyalileşmesi burjuvazi ve feodalitenin çarpmasıyla başlamıştır. Burjuvazi, feodaliteye karşı, toprak isteyen köylüyle ittifakını ve toprak reformunu gerçekleştirmesi, Burjuva demokrasisi böyle kurulmuş, ilerici bir sınıf olarak ortaya çıkan burjuvazi, sanayileşmeyi gerçekleştirmiştir. Bunun sonucu işçi sınıfı uyanmış, kuvvetlenmiş, Parlamentoda sayısız sandalyeler geçirmiştir. Ne var ki Batıya has olan özel tarihî gelişmenin dünyanın diğer ülkelerinde tekrarlanabilme şansı çok azdır. Az gelişmiş ülkelerde yerli burjuvazi

200 Yıldır neden bocalıyoruz ?

Niyazi BERKES

SON YAZI: ATATÜRKÜN ÖZLEDİĞİ TÜRKİYE'Yİ KURABİLİRİZ

Lord Curzon haklı çıktı!

Geçen yazımızda, Demokrat devrinin ekonomik alanda gözle görülmeyen yanlarını inceledik. Şimdi, görülebi-

len ve onun başarısı sayılan yanını da ıştır etmezsek haksızlık etmiş olacağız. Mayıs devrimine kadarki yıllarda, devletçiliğin kalkınma yönüne aykırı yollarda gittiğini gördüğümüz politikalar, Kemalizmin amacı olan toplumsal devrimi gerçekleştirmemiş olmakla beraber, önemli toplumsal değişikliklerin önüne de geçememişlerdir. Çünkü, hiç bir toplumun değişmesinin önüne geçilemez; ona engel olmak isteyen davranışlar bile değişmelere sebep olurlar.

Bu değişmelerin en önemlisi, enflasyon devrinin yarattığı zâhîrî refah devrinin altındaki değişmelerdir. Ekonomisi, üstün ekonomilerin ayak-topu haline gelen ülkelerde görülen zâhîrî refahın başlıca sebebi, ekonomik gelişmenin ulusal iç-gücünden yararlanmış sermayeye değil, yabancı kaynaklara dayandırılmış olmasıdır. Bunun toplumun çoğunluğu için anlamı, bir süre için yığılma seviyesini yükseltme şansını vermesidir. Fakat enflasyon devri hızlanınca sür'atli bir servet dağılımı çalkalanması olur. Bu çalkalanmanın geriye bıraktığı toplum az zenginli, çok yoksullu bir toplumdur.

Bu, toplumda başka daha birçok yan etkiler yaratır. Para ekonomisi genişler. Nüfus artar; bu nüfus aynı zamanda daha hareketli ve daha genç bir nüfustur. Şehirlere nüfus akımı başlar; işçi sınıfı genişler fakat işsizlik artar. Bu değişiklikler eğitim, sağlık ve sair hizmetler üzerine baskıyı artırır; kamu hizmetlerini yapan devlet bunları karşılayamaz hale gelir. Genel olarak nüfus, kaynak, ve hizmetlerin ekonomik imkânlarının en çok heba edildiği bir durum meydana gelir. Ulusal ve plânlı ekonomi çevresi içinde çalışmayan devlet bunları idare edemez olur. Bundan ötürüdür ki Türk ekonomisinin yegâne yürüyebilir yolu olan Kemalist devletçilik yolu bugün artık işlemez hale gelmiştir.

Demokrat idaresinin enflasyon havalanmasından sonraki düşüşüne rağmen ve herkes Kemalizmin başlattığı noktadan çok uzaklara düşüldüğünü gördüğü halde, halâ o noktaya dönülmemiştir. Genç de yardımlardan sağlanacak haval pompalar la uçuş deneylerine girişme umutları yasa maktadır. Kemalizmin yıkılmasına sebep olan iç ve dış şartlar kalkmadığı için, Atatürkçülük sadece sözden ibaret kalmak tadır. Durum, Atatürkçülüğün hiç bir yanının işlemesine elverişli değildir. Bunun için dir ki özlener plânlı kalkınma teşebbüsü uygulanamayacaktır. Yalnız kalkınma değil, mevcut çerçeve içinde bile gidilmesi, dış kaynaklara muhtaç ve tâbi bir durumdur. Vaktiyle, Lausanne konferansında çetin didişmelerden sonra anlaşmaya varıldığında, avuca giren kuşu kaçırmış olmanın hıncı içinde, Lord Curzon şöyle demiş: «Davayı kazandınız. Size istediklerinizin he men hepsini bahsettik. Fakat unutmayınız ki bir gün gene bizim yardımımıza muhtaç olacaksınız. Bir gün mali güçlükler sizi çaresizlik içine koyunca, bütçenizi denkleştirmenin mümkün olmadığını görünce, hat ta memurlarınızın maaşlarını veremez hale gelince gene bize gelecek ve Paris'ten, Londra'dan yardım istiyacaksınız. İşte o zaman, şimdi elde etmekle haklı olarak if tihar ettiğiniz hakların çoğunu birer birer tekrar elinizden alacağız.»

Türkiye'nin avantajları

Devrim tarihimizin bu kısa hikâyesi burada bitiyor.

Sonucun, aklımıza getireceği bir sual kalıyor: Koca bir kurtuluş savaşı verdik-

ten sonra, uzun bir kalkınma deneyi geçirdikten sonra, acaba bu sonuç, Türkiye'nin kalkınmayacağına, başına-buyruk bir ulus olarak yürümesinin bir hayâl olduğunu göstermiyor mu? Onun, Batı medenî devletlerinin kanadı altına girmesi bundan dolayı zarurî olmuyor mu? Geri kalmış bir toplum halinde çıkamayacağını göstermez mi?

Uzun süredir, son iki yüzyıllık kalkınma çabalarımızın tarihi üzerindeki incelemelerimden ve Batı uygarlığı dışında kalmış toplumların denemeleri ile bunun arasında yaptığım mukayeselerden sonra bu sorulara «hayır» cevabını veriyorum. Bu yazı dizisi boyunca, Türkiye için «gelişmiş toplum», «geri kalmış toplum» deyip geçerken üzerinde durmadığımız, fakat şimdi tartışılmasına sıra gelen bir noktaya son olarak dokunmak isterim. Ulusal Kurtuluş Savaşı ile kurulan Türkiye gerçekten bugün anlaşılabilir ve son yıllar içinde hep bir ağızdan benimsediğimiz anlamda gelişmemiş bir toplum mudur? Onun, değişme ve gelişme halinde bir toplum olma imkânları kendi içinde, yapısında ve temelinde yok mudur?

Modern bir ulus olmaya hazırız

İkiyüz yıllık bocalamadan sonra, Kemalizmin açtığı yolda Türk ulusunun kıra zaman içinde ileri bir toplum haline gelme şansları, bugün kalkınma çabası içinde bulunan birçok uluslara nazaran fevkalâde denecek derecede yüksektir. Aşağıda vereceğimiz hükümler, başka ulusları aşağı ve kabiliyetsiz görmek gibi, bir düşünmeden i leri gelmiyor. Her insan toplumunun kalkınmaya hem hakkı hem kabiliyeti vardır, bu hiç bir üstün ulusun veya ırkın tekelinde değildir. Söylemek istediğimiz şey, Türk ulusunun bazı elverişli tarihi şartlara malik olmakta talihli bir durumda olduğu noktasıdır. Türkiye 1924 ten itibaren, toplumsal kalkınma savaşına girdiği zaman (daha o zamandan arkasında uzun bir tecrübe devresi vardı), bugün geri kalmış bir çok ulusların gıpta edeceği önemli avantajlara malikti. Bu avantajların ne olduğunu görmezsek, bazı Amerikalı kalkınma iktisatçıların yaptığı gibi, Türkiye'yi Nijerya veya Tanganyika gibi toplumlar

kategorisine sokmuş ve kalkınma ile ilgili önemli noktaları onlar gibi yanlış anlamış oluruz. Türkiye'nin, bu saydığımız memleketleri bırakın, Hindistan ve Pakistan gibi, talihsiz mazileri yüzünden halklarının yüksek kabiliyetleri ile mütenasip avantajları olmayan memleketlere nazaran bile talihli bir durumu vardı.

Her şeyden önce, Türkiye'nin âdeta mu cize denecek şekilde, modern bir ulusal bütün olmak için gerekli asgari unsurları hazırda elinde bulunuyordu. Bunların çoğu, bugün gelişmemiş memleket denen yerlerde yoktur. Türk toplumu korkunç din, din, ırk, kast; prensler; racalar; nuwaplar, v. s. gibi imtiyazlı zümreler, kabile, aşiret gibi bölünmelerine uğramış bir yapı değil di. Bu açılarından Türk toplumu demokratik lâik, ve modern bir ulus olmağa hazır bir halde idi. Ortaçağ nizamından kalma ve geçen yazılarda anlattığımız sakatlıklar toplumsal reformlarla düzeltililebilecek şeylerdir. Halbuki, geri kalmış toplumların çoğundaki parçaklıklar insanın başını döndürecek, ümitlerini kırarak kadar büyük dertlerdir. (Sadece Hindistanın sadece dil durumunun meselelerini düşünmemiz yeter).

Sömürgeciliği yenmişik

Türkiye, birçok geri kalmış ulusların aksine, sömürgecilerden çıkmış hatta sömür gelilik halinin yarattığı bir toplum da değildi. Sömürge ulusları, özellikle müsâdîman olanları, tâbi oldukları sömürgeci idarelerinin tesiri altında birçok kötü geleneklere varis olmuşlardır. Bu kötü gelenekler yüzünden, lâik ve ulusal hukuk sistemleri bile yoktur. Hatta ulusal eğitim sistemleri bile yoktur. Daha garibini söyleyeyim: Generalleri, hâkimleri, avukatları kendilerine yabancı ve hatta kendilerine düşman saydıkları memleketlerde talihli görürler. Hatta donanmaları veya orduları yabancı komutanlar elinde olanlar vardır. Türk halkı siyasi varlığını ve hatta efendiliğini muhafaza etmiş bir ulustur. Hatta daha dün diyebileceğimiz zamanlara kadar bir çok ulusları, hem de ulusluklarına dokunmadan, idare etmek sanatında pişmiş bir ulustur. Bunu, övünmek ve şövenizm için değil, sırf bir gerçek ve bir olay olarak bilmek ve hatırlamak gerektir.

Yarım asır ilerdeydik

Türk toplumunun aydınları, dana imparatorluk dağılmadan önce hem ulusal şuur hem çağdaş uygarlık şuurunu kazanmış kimselerdi. Halkınm bütünü, siyasi devlet birimini, ulusal ve çağdaş anlamda olmasa da, tabii bir olay olarak benimsemiştir. Meselâ, Hindistan ikiye bölünüp bundan müslüman bir devlet çıkınca bu memleketin halkını bırakın, aydınları bile ulusal ve lâik devlet kavramını kabul etmemişlerdir. Bu devletin genel ve ulusal bir dili olmadığından resmî dil olarak Arapçayı almak isteyenler olmuş, buna bile karar veremediklerinden İngilizcesiz bu devlet işlemez, çeşitli bölgeleri arasındaki halk birbirini anlamaz olmuştur. İdeali, halâ, Hazret-i Ömer devletidir. Atatürk devrimleri, şu bizim politikacılarımızın omuz silktiği Atatürk devrimleri Asya ve Afrikanın geri kalmış uluslarının bugün bile varamadığı merhaleye Türkiye'nin şöyle böyle yarım yüzyıl önce varmış olduğunu bir ifadesidir. Bu devrimler sayesinde, modern Türkiye'nin politik bağımsızlığı gerçekleştiği zaman, bugünkü geri kalmış birçok ulusun karşılaştığı çok ciddi meselelerle uğraşmak derdine düşmemek gibi tarihî bir talihliliği vardı.

Devrim geleneğimiz vardı

Türkiye'nin hatırı-sayılır bu devrim ve kalkınma geleneği de vardı. Ve bu, Batı uygarlığına yegâne kavuşmuş Batı-dışı bir toplum olan Japon toplumunun değişim tarihinden öncesine kadar gider. Üstün bir uygarlıkla karşılaşmış olmama verdiği dersler altında yuğrula yuğrula, modern uygarlığın firmı içinde pişe pişe çağdaş uygarlığın gerçekliklerini ve zorunluklarını tanımıştır. Atatürk devrimleri, bütün bu deneylerin mahsulüdür. O, Atatürk'ün sulh siyaseti ile bütün imparatorluk iddialarını bırakmış, emperyalist iddialı devletlerin kavgalarının dışına çekilmiş; Birtenci C. Savaşından sonraki sulh devresinden faydalanma ve kendi ekonomik kalkınmasını başlatma uyanıklığını da göstermişti. Bu sulh devresinde uygarlık ve teknik devriminin bazı önemli metotlarını da bulmuş, uygulamaya başlamıştı. Gerek ekonomi, gerek eğitim alanlarında Kemalist Türkiye'nin kendi deneyleri ile bulduğu şeyleri nalâ bugün bile bulamamış uluslar çoğunluk tadır. Bunlar hakkında Batı'da, özellikle iktisatçıların arasında, esasî bilgiler o...

ğî halde son zamanlarda bazı Amerikalı iktisatçılar bile kalkınma meseleleri bakımından bunun farkına varmağa başlamışlardır. Meselâ, geçen yazıda sözünü ettiğimiz Uluslar-arası Kalkınma Bankası'nın uzman heyetinin Türkiye ekonomisi hakkında hazırladığı ve kitap halinde yayınlanan raporunu şiddetle tenkit eden iki önemli Amerikalı iktisatçı (Kindleberger ve Spengler) bu raporu tenkit ederken ikisi de şu hükme varıyor:

Türkiye eğer 1950-52 stralarında bu uzmanlara hak verdirir gibi gözükse kalkınma alâmetleri göstermişse bunu, dış yardım veya özel teşebbüs ve yabancı sermaye yatırımlarından ziyade Atatürk devrimlerinin ve devletçilik siyasetinin hazırladığı temelde aramak lazımdır.

Bütün bu elverişli şartlar üstünde, ne hayet, Türkiye'nin Atatürk gibi büyük bir öndere, Batı devlet adamlarından kuşak kuşak ilerlerde bir büyük adama malik olmak gibi eşsiz bir talihliliği vardı. Bağımsız Türk ulusu ve devleti Sir Ebubek'r veya İmam Bilmem-ne gibi garip ünvanlı zatlarla değil, böyle bir adamla kurulmuştur. Geri kalmış toplumların hiç biri, henüz daha böyle bir kurucuya kavuşamamıştır.

Yılın en önemli incelemesi:

200 YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ? Yazan: Niyazi BERKES

Yakında kitap halinde çıkıyor

YÖN. 71

Atatürk diplomasisine dönebiliriz...

Geçmiş ve temele ait bu yanıardan başka, bugünkü durumda Türkiye'nin gelişme halinde çağdaş bir toplum olmasına elverişli şartlar var mıdır?

Türkiye'ye, özellikle dışarıdan bakıldığında zaman, dünya ulusları arasında onun kendine-özel bir durumu göze çarpar. Bugün toplumlar, gittikçe ulus birimleri haline gelmekle beraber, çeşitli açılardan gruplaşmalar gösterirler. Bir kısmı belirli uygarlıklara mensuptur. (Batı uygarlığı ulusları gibi); veya ideolojik kümelenmelere mensupturlar (kapitalist veya sosyalist gruplar gibi); bir kısmı ekonomik kümeler teşkil ederler (Ortak Pazar veya İngiliz uluslar kümesi gibi); kültür, din veya dil kümeleri teşkil edenler var (müslüman toplumlar veya Arap kavimleri gibi) Türkiye bu çeşitli kümelenmelerin yalnız başına hiç birine mensup olmayan tek başına bir toplumdur. Her biriyle az-buçok yaptığı bir şeyler varsa da hiç bir açıdan tüm şuna veya buna mensup değildir.

Batı Avrupa ile olan ilişkilerinin hem kültürel, hem ekonomik unsurları varsa da bunlar da tek yanlı olmuştur; geleneği olmayan; Türk ulusuna çok pahalıya malolan bir münasebet olarak kalmıştır. Batı Avrupa, Türkiye'yi hiç bir zaman kendinden bir parça saymamıştır. Bizim aramızda bunun aksine bir inanış varsa da buna bizden başka kimse inanmamaktadır. Diğer yandan, Türkiye'nin son onbeş yıl içinde kendine benzer komşuları ile ekonomik, siyasi ve kültürel bağı olmadıktan başka çoğu ile de iyi münasebet halinde değildir.

Bu özel durumun, aleyhe gözlükten yararına sağmen, özlünen amaç bakımından lehe olan yanları vardır. Bunların en önemlisi, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi emperyalist çıkar ve çatışmaların hedefi olmayacak bir memleket haline gelmiş olmasıdır. Bunu gerçekleştirmiş olduğu ka-

dar, bunun anlamlarını kavramada en başta gelen adam Atatürk olmuştur. Bu anlayıştan ötürü o, cesur ve korkusuz bir dış siyaset uygulamıştır. Öyle bir korkusuz dış siyaset ki cesur olduğu ölçüde dost ve emniyet kazanan bir siyaset olmuştur. Onun devrinde Türkiye hiç bir kudretli devlete dayanmadığı halde, hiç bir kudretli devletten de bir satışma görmemiştir. Son onbeş yıl içinde ise bunun ikisi de olmuştur ve bu, Türkiye'nin büyük devletler çatışmasında veya emperyalist çıkar yarışında hedef olmak gibi bir hali olmasından ziyade Atatürk diplomasisinin tersine çevrilmesinden ileri gelmiştir. Ashında, Kemalist Türkiye'nin en büyük başarısı kimseden ne alacağı, kimseye ne vereceği olmayan bir memleket haline gelmesi ve bunun böyle olduğunu tanınması olmuştur.

Dış yardımsız kalkınabiliriz..

Bağımsız olmak zorunda olan bir toplum için bulunmaz bir mazhariyet olan bu durum yanında, onun kadar önemli bir avantajı daha vardır: Birçok memleketterden farklı olarak, Türkiye kendine yeterli bir ekonomik birim halini, kalkınmasını kendi tabiat ve insan kaynakları ile hareket ettirmesini, çok geniş ölçüde sağlayabilecek bir memleketir. Bu kaynaklar müazzam ölçülerde olmamakla beraber, mütedil, çeşitli ve birbirini tutacak, destekleyecek şeklindedir. Bir defa, Türkiye, İngiltere, Japonya, Yunanistan, Lübnan gibi tabii kaynaklarca mahdud olduğundan refahının ekonomik temelini kuvvetli bir dış ticarettten sağlama zorunda olan bir memleket değildir. İkincisi, Türkiye petrol, pamuk, kauçuk gibi dünya piyasalarına tâbi ve daima kudretli sermayelerin tahmah beledi olan maddelerden birine ekonomisini dayandırmaya zorunda olan bir memleket değildir. Bu gibi ülkeler, özellikle petrolü olanlar, bir bakıma büyük avantajlara malikeler de, hem bağımsızlıklarını hem kalkınmalarını güçleştiren durumlar yaratması yüzünden daha çeşitli ekonomiler yaratmaya çalışıyorlar. Bu durum bizde, ken-

KARGA İLE TILKI

Lafından bu yana devran hayli değişti;
İlme verdi kendini şanlı Karga Milleti.
Atomlar atom değil, patlamıyorlar onsuz;
Keçibiriğten ziyavarda, öncümüz Doktor Korvus!
Şan etti mi şarkısı elekturonik müzik,
O da Nobeller de bir; sanatı s.tir ettik!..
Dün gördüm tünemişti Mülkiyyenin damına,
Tabii Ekonomistti, İktisadın rağmına.
Dedim, Or. Purofösör, kurtar şu memleketi!
SERMAYENİN dedi MARJİNAL MÜSMİRİYETİ!
Ben ki tikiyim diye postumu yitirmişim,
Ulan, böyle tekkeye her zaman post — nişinim!
O ne kokuydu, anam! Bu elis peynirlere pes!
Rokfellerie Kaşkaval ve Maraşalımız Keynes!..
Madem en hızlı bile Aynşitayna muasır,
Hayatta en hakiki mürşit hâlâ kargadır!

Can YÜCEL

diliğinden vardır. Son onbeş yıldır yabancı sermaye çekmek için çok tavizler verildiği halde, bu sermayenin fazla itibar göstermemesi bundandır. Aksi halde, bu tavizlerle Türkiye bir yarı sömürge haline gelebilirdi. Üçüncüsü, kendi tabiat ve insan kaynakları ile Türkiye, dengeli bir iş ekonomisi düzeni kurabilecek durumdadır. Bunu da ilk ve en iyi kavrayan Atatürk olmuştur, ve devletçilik siyasetini başlatabilmek bundan ötürü mümkün olmuştur. Bu, Türkiye'nin Amerika ve Rusya gibi dev çölüne kendine-yeter olabileceği demek değildir fakat, İsviçre gibi ufak bir memleketin bu iki devden belki daha üstün seviyede bir refah sağlayabilmesi, sağlam bir ekonomik temel kurmada önemli amilin büyüklük değil, idare ve bilgi olduğunu gösterir. Dördüncüsü, Türkiye tabii kaynaklarını nüfus ve insan-gücünü plânli kullanma yolu ile kalkınmasının tabii ve içten-takılmış motorü haline koyabilecek bir memleketir. Dışarıdan pompa aramağa ihtiyacı yoktur. Devletçiliğin, evvelce gördüğümüz gibi, dar şekilde uygulanması bile bunun mümkün olduğunu göstermiştir. Bir felâket haline gelebilecek nüfus artışının tersine, bir saadet haline getirecek şekilde kullanılması bu şekilde mümkündür.

Bu şartlar altında, Türkiye'nin tek za'yı tarafı, kalkınması için gerekli teçhizat ve bilgi sermayesini dışarıdan sağlamağa halâ muhtaç durumda bulunmasıdır. Bu idhalât-ihracat dengesizliğini tehlikesiz durumda tutmayı gerektiren ve bunun için gerek sanayi, gerek tarım ekonomisini planlamayı daha da zaruri yapan bir durumdur. Japonya, Rusya, Amerika, Almanya gibi Batı uygarlığına sonradan girmiş memleketlerde bile başlangıçta böyle olmuştur. Bunun, bugün bizim için daha da zaruri bir hale gelmesinin diğer bir sebebi Batı Avrupanın bugün görülmedik bir yük selme safhasına girmiş olmasıdır. Daha şimdiden işçi gündelikleri Amerikadaki seviyeye gelmiş ve hatta geçmektedir. Çağdaş uygarlığı şimdiye kadar çok pahalıya satın almış olan Türkiye için, ekonomice ona bağlı kaldığı sürece, bu durum daha sıkı davranmayı gerektirecek bir durumdur. O uygarlığın gittikçe pahalılaşması bizim gittikçe ucuzlamamız demektir. Ortak Pazarı girmek heveslerini bu açıdan değerlendirmeliyiz.

Atatürkçü ulusal politika

Dış dünya ile münasebetlerin bu özellikleri, iç ekonomik ve siyasi münasebetlerin özelliklerini belirleyecek noktalardır. Her iki anlamda bunun gerektirdiği şey, Atatürk'ün anladığı anlamdaki «milli siya-

set»tir. Cart-curtçuluk milliyetçiliği olmayan bu ulusal siyaseti Atatürk «Nutku»da şu çok veciz sözlerle anlatır:

«Bizim aydın ve uygulanan gördüğümüz siyasi meslek ulusal siyasettir. Ulusal siyaset dediğim zaman kasdettiğim anlam şudur: (a) ulusal sınırlarımız içinde, (b) her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak, (c) ulus ve milletin gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; (d) gelişmiş-güzel büyük emeller peşinde ulusu oyalamamak ve zararlandırmamak, (e) uygarlık dünyasından uygarlık ve insanca muamele, karışıklı dostluk beklemek.»

Son on yedi yıllık iç ve dış siyaset. Atatürk'ün anladığı anlamdaki bu ulusal siyaset değildir.

Yeni bir ulusal siyasete dönülebilmesi, ulusal ekonomik siyasetin yürütülmesini tıkanan, geçen yazılarımızda gördüğümüz engellerin ortadan kaldırılması ile mümkün olacaktır. Tarihi incelememiz, Atatürk devrimleri ile doğru yoluna girmiş olan Türk evrimini baltalayan, ekonomik kalkınma tedbirlerinin toplum üzerine etkisiz kalmasına sebep olan, etkisiz olduğu zaman bu etkinin toplumu modernleştirme amacını gerçekleştirilmeyen bir etki olmasına sebep olan kuvvetlerin neler olduğunu yeteri kadar göstermiştir. Bunların yarattığı ıktıkanların nerelerde olduğu, bunların nasıl giderileceği bu tarihi tartışmada beliriyorsa da bunların derinliğine inceleniş aktif davaların tartışılması çevresine girer.

Türkiye'nin bugün gelişmemiş toplumların karşılaştığı problemlerin aynı olan problemlerle karşılaşması, onun tarihinin zorlandığı bir şey değildir; bu, onun gelişen bir toplum olmadaki çok kuvvetli imkânları ile telif edilir bir şey değildir. Türkiye, iki yüzyıllık çabalardan sonra yolunu bulmuş, gelişme haline girmiş bir toplum olma durumuna çoktan varmıştır. Onun, bu durumdan gelişmemiş bir toplum durumuna döndürülmesi, bu yazı dizisinin ikinci kesiminde anlattığımız gelececi kuvvetlerin eseridir.

Bu kadar elverişli şartlar içinde Türkiye'nin, ekonomik kalkınma, toplumsal değişime, çağdaş uygarlığa uyuma işlerini başaramaması olmasını izah için, bu kuvvetlerin ötesinde sebep aramızda lüzum yoktur. İlk yüzyıllık bocalama hikâyesinde ki gözlemlerimiz yersiz bir dedbinliğin değil, Türk toplumunun taşıdığı büyük imkânların sadece dar kafalı çıkarıcıların elinde öldürülmüş olmasının, Türk aydınının bunun karşısında âciz kalmasının verdiği acının eseridir»

SON

YÖN, 10 NISAN 1971

REKLAMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul
Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler	Dış Muhabirler
İstanbul	A. B. D.
Ankara	Almanya (Federal)
İzmir	Austurya
Aydın	Avustralya
Bursa	Belçika
Diyarbakır	Bulgaristan
Erzurum	Çekoslovakya
Eskişehir	Danimarka
Konya	Fransa
Zonguldak	Hollanda
	İngiltere
	İspanya
	İsrail
	İsviçre
	İtalya
	Japonya
	Lübnan
	Macaristan
	Norveç
	Polonya
	Portekiz
	Romanya
	Yugoslavya
	Yunanistan

UNUTULMAZ BİR GREVIN HİKÂYESİ

Attilâ ILHAN
(PARİSTEN YAZIYOR)

Metro ağzlarında başlatılan 600 F. kadar bir para kazanabilmişlerdir. Oysa fiyatlar, bu 600 F. gibi, durduğu yerde durmuyor; 1958 den bu yana yükseldikçe yüklenmiş. Demek ki arada ezilenler dar ve sabit gelirler. İşçiler bir bakıma ücretlerinin yeni duruma göre ayarlanmasını istiyorlar: yüzde 8'i hemen olmak üzere, yüzde 11 oranında bir zam; ayrıca madencilik mesleğinin kendine özgü zorlukları, yarıcı ve yıpratıcılığı, aşırı tehlikesi dolayısıyla çalışma süresinin indirilmesi (40 saatlik hafta); bir de diğer iş kollarında olduğu gibi ücretli tatil süresinin üç haftadan dört haftaya çıkarılması. Son iki dilek önceki sanayi dallarında gerçekleşti, gerçekleşiyor. Sadece şu son bir ay süresince metalurji, tekstil vs. işçilerinden 5 milyon kadarının dört haftalık ücretli tatili elde etmiş olduğunu okuduk. Daha güç bir çalışma hayatı süren madencilerin isteklerinde bu yönden bakılırsa olağanüstü bir taraf yok. Ne var ki hükümet grev kararı üzerine, belki biraz da acele ederek, madencilere el koyma kararını verdi. İktidar Partisi UNR'nin Grup Başkanı Yardımcısı G. Billotte'un bile «Yanlış bilgilere dayanarak işlenmiş psikolojik bir hata» söylediği bu karar; sendikalar, dinlemediler. Bu arada kurulan ara bulucu Massé komisyonunun önermelerine üzerine işçi temsilcileriyle hükümet arasında başlayan müzakereler, tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Hükümet, başlangıçta yüzde 4,27 olmak üzere uzun sürede uygulanacak yüzde 8'lik bir zammı kabul ediyor; diğer dileklerin ise başlamadan sonra ele alınıp ayrıca tartışma konusu edilmesini faydalı sayıyordu. Sendikalar reddettiler. Bir polemikler başladı: Haberleşme Bakanı M. Peyrefitte «yüzde 17'lik

bir zammın bile bütçeye 10 milyar franklık bir külfet yüklediğini zira millileştirilmiş bu işletmelerin zarar ettiği» ni beyan ediyor; sendikalar hemen cevabı yapıyorlar: zarar, zamlardan değil; hükümetin kömürü özel sektörün büyük şirketlerine maliyet değerinin yüzde 5-10 oranında daha ucuz satmasından; elektriği, ahaliye verdiğinden 21 defa daha ucuz vermesinden ileri geliyor diyorlar. Üstelik Bakanın televizyon konuşmasında rakamları kasten yanlış sıraladığı iddia olmuştur; televizyonda cevap hakkı isteniyor.

Sendikalarla İktidar arasındaki tartışma süre dursun grev yavaş yavaş toplumsal hayatın hemen her yanına yayıldı; dal budak saldı: Madencilerin ardı sıra ükely olduğu gibi gazsız koyabilecek olan Lacq işçileri işlerini bıraktılar; arkasından SNCF'in demiryolu işçileri: hem dayanışmalarını göstermek, hem de kendi dileklerini öne sürmek için. Böylece sürüp gidiyor, sonrası: Bakıyorsunuz, bugün gazeteciler sendikası grev kararı vermiş, yarın üniversite öğrencileri. Derken genel elektrikçilere, PTT işçilerine, otobüs ve metro işçilerine sığıyor: Bugün iki saat ansızın elektrik yok: Sürpriz grevi! Yarın sabah posta dağılmıyor: Postacıların döner grevinin birinci günü; öbür gün posta dağılacak fakat postabanelerde in cin top oynayacak. Metro lar karanlık koridorlarda dona kalıyorlar. Hemen her tarafta mitingler, gösteriler. Republique civarındaki Yves Tude sokağında duvara yapıştırılmış bir ilân ayne kopya ediyoruz: «Vatandaş Madenciler hepimiz için mücadele ediyor; Gece, saat 8 de filân yere gelsin. Bilhassa maden havzalarında, Pas de Calais ve Lorraine de müthiş gösteri yürüyüşleri: Lens'da 80.000 kişi, başlarında milletvekilleri, belediye reisleri olduğu halde, topantıyor; dileklerini elde etmedikçe grevden dönmeyeceklerini bir ağzdan belirtiyor. Merlebach'da, yağmur altında sakin ve kararlı bir kalabalık; UNR in «grevin kelimesi» yolundaki ikazına «yüzde 100, HAYIR» karşılığını veriyor. Lorraine'de bütün maden ocaklarında afişler: Önce zam, sonra çalışma süresi. Sonra ücretli tatil!

lamlarak kış sporlarına gidilebileceğini hesaplıya dursun; varın Cezayir Başbakanı Ben Bella'nın Fransızlarca terkedilmiş malları ulusa maletmesi Paris basınına biraz şaşırttı; grev konusunun en önemli noktası tek ve aynı kalmıyor: Bütün sendika merkezlerinin tam bir birlik ve beraberlik ruhu içinde bulunması. Bir aydır CGT, FO ve CFTC gerek hükümetle gerekse kömür havzası yönetmenleriyle yaptıkları bütün temaslarda kaynaşmış olarak hareket ettiler. Üstelik, genel olarak grevlere pek yanaşmayan mühendis ve teknisyen kadroları da onları destekledi. Bu birlik ve beraberlik gücüdür ki Lens mitinginde FO'dan Mene'e «Madenciler sonuna kadar topyekün direnecekler» diyebilmek huzur veriyor. CGT'den Delfosse'a «Bu büyük mücadeleyi kazanacağız» diyebilmek iyimserliğini CFTC'den Sauty'e «Biliyoruz ki daha fazla dayanamayacağımızı hesaplıyorlar, fakat yanılıyorlar» diyebilmek kudretini: «... Zira, yeni müzakereler açılıp iş bir karara bağlanmadıkça işe başlamayacağız!»

Fransa'daki grevlerden bir görünüş.
Dayanışmanın gücü...

Yeni müzakereler? Martın son haftasında temaslara ara verilmiş yeni müzakerelerin sözü edilmekte; fakat gerek sendikalar, gerekse İktidar çevreleri tutumlarını değiştirmemekte. Hükümet sözcüleri pek de açılmakla beraber grev bölgelemlerinde mülki amirlerin sendikalarla yaptığı temaslarda bir müzakereler sondajı mahiyetinde olmadıkları, daha çok «bilgi edinmek» maksadını güttüğünü belirtiyorlar. Basında iki tarafı bir müzakerelere kapısı aramaya iten uzlaştırıcı başlıklar görüyoruz: Kimisi Lacq işçilerinin bir anlaşmaya varmış olmasını örnek diye öne sürüyorlar; kimisi % 8 ile hükümetin son teklifi % 8,5 arasındaki farkın küçüklüğüne işaret ediyorlar. Daha köhmeserleri, Hükümetin kömür kütlesi yüzünden elektriği ve gazı bölge bölge sıraya bindirip saatte dağıtmayı öngören bir proje hazırladığını; bütün endüstri dallarında ciddi zararlara uğramadığını ısrarla belirtip madencileri, tıpkı Başbakan Pompidou'nun televizyon'daki ocakbaşı sohbetinde olduğu gibi Fransa'yı düşünmeye çağırıyorlar. Madencilerin cevabı ise, basit: Fransa'nın biraz da onları düşünmesini istemekten ibaret. Delfosse (CGT): «çalışma süresinin kısıtlanması, dört haftalık ücretli tatil grevinin tatliya bağlanmasını kolaylaştıracaktır» derken;

sendikaların zam konusunda isteklerini diledikleri oranda gidere-meseler bile, yeni müzakerelerde öbür iki talepte direneceklerine ışıret sayılıyor. Yeni müzakereler NS sanla birlikte başlıyor, fakat değişen bir şey yok, henüz. Her iki taraf davranışını muhafaza ediyor Le monde'un başlığı, kö-tümser.

Ay sonunda iki gün için EDF (elektrik) ve RATP (otobüs ve metro) sürpriz grevleri yapmaya -cuklarını açıkladılar ve yapmadılar; yani, elektrik ansızın kesildiği için sayıya değer M. Dupont asım sözde; sinema yıldızı Paulette Goddard, berberde; metrolar, tinel-lerde kalmadı. SNCF, paskalya için tatil çıkacaklara düzenli sözler vaat etti. Sözünde de duruyor. Şimdilik durum bu. Daha daha Manaco ve Sedan. Milli Lig'de şampiyonluk için çekişiyorlar. Françoise Hardy adında bir okuğ öğrencisi kız, beste ve şarkılarına plâk satış rekorlarını kırdı. Paris'e yağmur yağıyor. Metro ağzlarında fransız bayraklarını dört ucundan tutmuş grev fonuna yardım top-layan, madencilerin üzerine yağ-mur yağıyor. Onlar, yüzlerinde şaşılacak bir sükunet, ağzlarının ucunda şöyle eğri bir gülümseme yine de tok tok bağırıyorlar:

«Pour les mineurs, s'il vaus plaît!» «Madenciler için, lütfen»

Son durum

Son satırları yazdığım sıraca Journal Télévisé, Sendika temsilcileriyle kömür işletmesi temsilcileri arasında devam eden müzakerelerin bir uyumla sonuçlandığını bildirdi: Önce, işletme temsilcisinin az önce parafe edilen protokolu okuduğunu görüyoruz: Madenciler 1964 sonuna kadar uygulanacak kademeli bir düzenle % 12 oranında bir zam elde ediyorlar; fakat ilk elde yapılan zam istedikleri miktarı bulmuyor. Ücretli tatil müddetini arttırmak hususunda hükümet teminat veriyor, işçilere. Ayrıca bir grev tazminatı almaları, bilâhare bir de yuvarlak Masa toplantısı yapılması söz konusu. Bununla beraber isteklerin tamamı gerçekleşmiş sayılabilebilir mi, bilmiyoruz. Delfosse (CGT) açıkları: «Hepsini elde edemedik ama bu kadar da az değil» dedi. CFTC'nin babacan Sauty si ise oldukça heyecanlı görünüyordu: «Uzlaştırıcı bir formül buldum dedi ve ilâve etti: «Uzlaştırıcı ve şereflî bir formül!»

TÜRKİYE KREDİ BANKASI A.Ş.
SERMAYESİ 10.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR	SAMSUN
BEYOĞLU	HASKÖY
ADANA	ÇARŞI
GALATA	KONYA
KADIKÖY	YENİŞEHİR
OSMANBEY	İSKENDERİ
ANKARA	BURSA
BEYAZIT	MERSİN
EDİRNE	BAKIRKÖY
ANAFARTALAR	

*Her türlü bankacılık muamelesi
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.*

Kenter kardeşler Marti'da

Marti

Ayperı AKALAN

Çehov, benim adını yazarken uygulandığı bir yazar. Kent Oyuncuları'nın sunduğu Marti'ni seyrederken yüreğimin nasıl gümbürdediğini hatırlıyorum da yürek çarpıntılarını bir yana koyup oyunu tarafsızlıkla eleştiriminin güçlüklerini yenmeğe çalışmak gerek diye düşünüyorum.

Yarım yüzyılı çok aşan bir zaman önce, Çehov çocukluğundan beri gönüllü verdiği tiyatro için ya pıtlar yazmağa koyuldu. Özü, kişileri, biçimi ve ancak bu biçime uygun oynandığında gerçekleştirebilir olmaları niteliği ile oyunları tiyatrodaki yeni bir çağı açtı. Nitekim Moskova San'at Tiyatrosu ve onun ünlü, dönem yaratıcı yöneticisi Stanislavsky, aynı yısını, tutumunu en çok Çehov'un oyunları ile belirtebildi. Yani Çehov kendi devrinin tiyatrosu için baş döndürücü bir fırtınaydı. Çehov, Stanislavsky ve kurulları bugün artık «yenisi» olmadıkları göre bir Çehov oyunu, Stanislavsky'nin veya bir başka anlamda modern tiyatroyun kurallarına uygun oynandı mı başarının kesin olması gerekiyor, değil mi?

Ne var ki, Çehov önce Rus'dur, sonra Çehov'dur. Ve Rus tiyatrolarından başkaları için, aşılması çok zor olan güçlük de işte burada başlar. Önce Rus ruhunun özelliklerini, davranış nedenlerini kavrayıp anlayabilmek gerekir. Bütün Rus yazarlarının, o yazarların hiç olmazsa bütün ünlü kurullarının, kişilerinin tanımını «bilinmesi» lazımdır. Turgenyev, Gogol, Puşkin, Dostoyevski, Tolstoy, Çehov, Gorki.. bütün bu yazarların kişileri ne doğuldular, ne de batılı, en önemleri bile evrensel olmaktan çok Ruslukla ile belirlidiler. Onları bu niteliklerinden asla ayıramazsınız. Demek istiyorum ki önce Rus ruhunun ayrımlarını bilmek gerekiyor, sonra da Çehov gibi erişilmez bir öykü ustasının oyun kişilerini tiyatro açısından çözümlemek.. Sahnede yapmacıksız, sade, dümdüz, oynardan çok «yaşayan» olacaktıdır bu kişiler. Ne var ki gerçekçilikleri oyunun ö-

yunları ayrılmaz, bölünmez bir bütündür. Tüm ayrıntılar bir bütünün öğeleri, bütün de tüm ayrıntıların bir toplamıdır. Bir a fakat yanı aksadı mı Çehov'un oyunu gerçekleşemez, çöker. Böyle bir gerçekleşme olamadı mı artık Çehov ve oyunu yoktur ortada. Geriye hareketsiz, durgun hattâ sıkıcı bir «benzemeyen» kalır. Kent Oyuncuları'nın oyunu bu «benzemeyen» ile «gerçekleşen» arasında gidip geldi. Bir yerde bir tek davranış, bir sessizlik, bir sözcük oyuna soluk atılırken, bir başka yerde olumsuz veya başarısız bir yan öldürdü bu soluğu. Ve Çehov'u nefessiz bıraktı. Çehov'un oyunları sürreli bir bütündür dedikten sonra, görebildiğim kadar bütün ayrıntıların üstünde durmak zorun dayım.

Çehov oyunları için çok büyük bir önem taşıyan dekor, oyunu şaşırtıcı ve kötü bir bölünmeye uğratmıştı. Bu durum oyunun son iki bölümünün ilk ikisine göre çok başarılı olmasında kendini açıkça belli ediyordu. Yani ikinci perdede Doğan Aksel'in çok başarılı, duygulu, gerçekçi dişe ni oyunu gerektiği gibi sağladı. Sağlıklı bir dekor ile çevreliyor, oyuncuların dengeli bir bütüne varabilmelerini sağlıyordu. Birinci perdenin ise çok sevimsiz, kötü düzenlenmiş, gerçekçi olmaktan çok, gerçek dışılığı yatırı bir görüntüsü vardı. Çehov oyunlarında, hele dekor yönünden, iki ayrı yorum, iki ayrı biçim söz konusu olamayacağına göre bu dekora da gerçekçi açıdan bakılması gerekiyor. Böyle olunca da birinci perde dekoru için «irritant» bir kötülikte idis demekten başka çare kalmıyor..

Güçlü oyuncu Yıldız Kenter öyle satıyor ki oyun boyunca Nina için yeteri kadar «taze» olmadıkları endişesini taşıdı. Asıl gücünü (hele ilk iki bölümde) bu tazeliği yansıtabilmeğe verdi. Son bölümde yıpranmış, yorgun Nina'yı oynarken daha endişesiz, daha oyunsuz (Çehov için belirgin bir oyun bile «yapmacık» sa yılabilir) yani daha başarılı, her zamanki usta Yıldız idi. Çehov

Hans Quest Beckmann'da

Kimse, hiç kimse cevap vermiyor mu?

Kapıların Dışında

Eskiden sokaklarda sigara izmaritleri, portakal kabukları, kâğıt parçaları olurdu; bugünse insanlar var, yerlere serilmiş, kimin umurunda! Sonra bir çöpçü geliyor, bir Alman çöpçüsü, üniformalı, kırmızı şeritli, süprütüler — çürükler kurumunun adamı. Çöpçü yerde, kafiletilmiş kaatil Beckmann'ı görüyor. Açlıktan ölmüş, buz kesmiş, donmuş, serilekalmış. Yirminci yüzyılda, Yüzyılın ortasına doğru. Sokakta, Almanya'da. Ve millet ölünün yanından geçip gidiyor, aldırış bile etmeden, almış, dudak bükerek, tiksinererek ve kayıtsız, kayıtsız, o kadar kayıtsız! Ve ölü, en derin rüyaları na kadar ölümünün de hayatı gibi anlamsız olduğunu hissediyor: Ölümü anlamsızdır, değersizdir, renk sızdır. Sen de tutmuş, bana yaşa diyorsun! Niye? Kimin için? Ne için? Ölmek benim hakkım değil mi? Canıma kıymak hakkım değil mi? Yetişmez mi kendimi bu kadar kaslettirdiğim, bu kadar kaatil olduğum? Nereye gitsem? Ne ile yaşasam? Kiminle? Ne için? Bu yeryüzünde bizler nereye gitssek ki? Bizler ihanele uğradık. Kallesçe ihanele.

Wolfgang Borchert

oynamamın güçlüğü böylece bir kez daha beliriyor. Çehov'u «oy namadan» oynamak gerekiyor. Çehov oyununun oynarken kişiliğini, oyunculuğunu Çehov'un kişisi için törensizce kurban etmesi gerekiyor. Bu bakımdan gelişmiş hiçbir oyun yazarı Çehov kadar zalim, Çehov kadar ürkütücü olmamıştır kamsındayım. Gene bunun içindir ki Çehov'un oyunları kesin olarak kişilerine en yakın oyuncularını seçmeyi zorunlu kılmıştır.

Ayrıca Yıldız Kenter'in sahneve oyuncu olarak Nina gibi «görünebilmeğe» güc verdiğini,

Nina'yı çözümlemeye gerektiği kadar önem vermediğini sanıyorum. Oysa çağdaş ve çok güçlü bir şık tutamı vardı. Simone de Beauvoir'in «İkinci Cins» adlı kitabında öne sürdüğü, inceleyip tanımladığı tüm koşulların ve oluşumun en güzel kamplarından biridir Nina. Oluşumundaki «ayrışıklığın», «kadın» yaratılmışlığının bilincine vardığı günden bu yana rüyalarının mutlak prensini bekleyip durmuştu. Kendini ona «adamsız», bu adanmışlığın, bu kurbanlığın bütün acılarını daha çekmeden duymuş, «adamsız» gerçekleşince de, bu acının ve

HAFTANIN KİTABI

Fener, Gece ve Yıldızlar

Wolfgang Borchert. Şiirler. Türkçesi: Behçet Necatigil. De Yayinevi, İstanbul. 1963. 40 sayfa, 3 lira.

Geçen yıl Behçet Necatigil'in Wolfgang Borchert'den çevirdiği «Kapıların Dışında» adlı oyunu yayımlayan De Yayınevi, bu ünlü Alman yazarın «Fener, Gece ve Yıldızlar» adlı şiir kitabını, gene Behçet Necatigil'in çevirisiyle yayımlanmış bulunuyor. Kitaptaki bütün şiirler Almanca'yı karşıklı basılmış. Arasında Behçet Necatigil'in «Kapıların Dışında» ya eklediği, Borchert'i anlatan yazısını, yanda da kitaptan seçtiğimiz bir kaç şiiri okuyacakmışız.

Wolfgang Borchert 20 Mayıs 1921'de Hamburg'da doğdu. Kitapçılık yaptı; bir süre de Lüneburg'da aktörlük etti. 20 yaşında, İkinci Dünya Savaşı için askere alındı (1941). Rus cephesine gönderildi, ağır yaralandı; «bozguna» görüşleri n-den ötürü, difteri ve sarıha yakalanmış olmasına bakılmıyarak, 6 ay Nürnberg Cezaevinde tutuldu. Sonra suçu başlanıldı, yine Doğu cephesine gönderildi. Çürüğe çıkarılması gerekince garnizona alındı; bir cephe tiyatrosu, yapacağı turneye onu da angaje etti. Kışladan ayrılacağı günün akşamı yeniden tevkif edildi; bu sefer Berlin'de 9 ay hapis yattı. Hastalığı gitgide ilerliyor, kimseden yardım görmüyor, dört duvar arasında, patlayan bom-

barların gümbürtüsü ve kabuslarıyla boğuşu yordu. 1945 baharında Amerikalılar onu serbest bıraktılar. Kuzey yolunu tutmuş tankların peşi sıra yayan, yollara düştü; ateşler içinde, bitkin, Mayıs başlarında Hamburg'a geldi. Bir yandan Devlet Tiyatrosunda rejisi asistanı olarak çalışmaya, bir yandan da bir kabare gösterilerine katılmaya başladı. 1947 başında hastalıklarla kendisi arasındaki zorlu çekimlerde büsbütün yenik düştü. Doktorlar iyileşmesinden ümit kesmişlerdi. Yakın dostları onu ancak Eylülde İsviçre'ye gönderebildiler. Basel'de yatırıldığı bir hastanede, ölümüne adanmış Borchert için fazla bir şey yapamadı ve sanatçı — oyununun Hamburg'da ilk oynanışından bir gün önce — 20 Kasım 1947'de orada öldü.

Ne yarattıysa kısa bir zamanda yarattı: sadece iki sene! Sanata şiirle başlamıştı. 1946'da «Laternen, Nacht und Sterne» (Fener, Gece ve yıldızlar) adlı şiir kitabını (14 şiir) bastırdu. «Die Hundeb-lume» (Karahindiba) adlı ikinci eserine girecek hikâyeler, 1946/47 kışında derlendi. 1947 yaz başlarında 12 hikâyesi bu başlık altında yayınlandı. Modern Alman Tiyatrosu'nda kendisine silinmez bir yer sağlayan tek oyunu «Draussen vor der Tür» (Kapıların Dışında) yı 1946 sonba-

harı sonlarında, biçim sorunları üzerinde duramadan, gereği kadar işliyemeden, bir haftada yazmıştı. Sanki bağrından bir parça kopuyor, bu parça kendi biçimini de birlikte getiriyordu. Bu bakımdan Borchert'in sahne kurallarını ne ölçüde yerine getirdiği, ya da getirmedeği sorularına eserde cevap aramaya kalkışmak yersizdir. O bu oyunu yazarken ilerde oynanacağını düşünmemişti bile; her şeyden önce alışılmış anlamda tiyatroyu düşünmemişti. Eser bir «edebiyat hâdisesi» olmaktan çok, içinde milyonların sesini derlemiş, yoğunlaştırmış olması bakımından önem taşır. 18 Şubat 1947'de Hamburg Radyosunda yayınlanan oyunun gördüğü geniş ilgi, Borchert'e hastalığını hiçe sayarak yeni bir hikâyeye kitabı hazırlamak gücünü verdi: «An diesem Dienstag» (Bu Salı). 19 hikâyelik bu kitabını 1947 yazında tamamladı. Bu kitap ve «Kapıların Dışında» basımında diziliyor, oyunun ilk temsil için hazırlıklı yapıyordu.

Amş Borchert ne bu kitapların çıktığını görebildi, ne de oyununun tiyatrolarda oynandığını. İsviçre'de öldü. Öldü ve piyesinin 30 tiyatrodaki birden oynanmak üzere olduğu haberini alamadı. Kitapları rekor kırarak satılıyor; adını ağıtlar, denemeler, incelemeler yazılıyordu. Bir anda ün kazanmış, adı ölümsüz Büchner'in yanısıra söylenmeye başlanmıştı. İsviçre'den getirtilen kulleri, 17 Şubat 1948'de sevgili şehri Hamburg'da Ohlsdorf mezarlığına gömüldü.

Behçet NECATİGİL

